

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут державного управління
Кафедра державного управління і місцевого самоврядування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня магістра

студента Кравченка Володимира Олександровича

академічної групи 281м-232-6 ІДУ

спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

на тему: *«Розвиток механізмів державного управління житлово-комунальним обслуговуванням населення»*

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	Бородін Є. І.		відмінно	
розділів:				

Рецензент				
-----------	--	--	--	--

Нормоконтролер	Вишнеvsька О. В.			
----------------	------------------	--	--	--

Дніпро
2024

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка кваліфікаційної роботи ступеня магістра на тему «Розвиток механізмів державного управління житлово-комунальним обслуговуванням населення»

86 с., 12 рис., 4 табл., 89 використаних джерела.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ, ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО, ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ, МЕХАНІЗМ, ІНВЕСТУВАННЯ, ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ, ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ, ЕНЕРГОСЕРВІС

Об'єктом дослідження є процес державного управління житлово-комунальним господарством.

Предметом дослідження є розвиток механізмів державного управління житлово-комунальним обслуговуванням населення.

Метою роботи є дослідження теоретичних засад та обґрунтування прикладної реалізації механізмів державного управління житлово-комунальним обслуговуванням населення.

У першому розділі магістерської роботи визначені теоретичні аспекти державного управління розвитком житлово-комунального господарства. Другий розділ присвячено дослідженню сучасного стану механізмів державного управління житлово-комунальним обслуговуванням населення. У третьому розділі обґрунтовані стратегічні напрями розвитку механізмів державного управління наданням житлово-комунальних послуг.

Сфера практичного застосування результатів дослідження – органи публічного управління, об'єднані територіальні громади, організації, що надають житлово-комунальні послуги, громадські об'єднання та спілки.

ABSTRACT

Explanatory note of the master's degree thesis on the topic «Development of mechanisms for public administration of housing and communal services for the population»

86 pages, 12 figures, 4 tables, 89 sources.

PUBLIC ADMINISTRATION, HOUSING AND UTILITIES, HOUSING AND UTILITIES, MECHANISM, INVESTMENT, POST-WAR RECONSTRUCTION, ENERGY EFFICIENCY, ENERGY SERVICE

The object of the research is the process of state management of the housing and communal economy.

The subject of the study is the development of mechanisms of state management of housing and communal services for the population.

The purpose of the work is to research the theoretical foundations and substantiation of the applied implementation of the mechanisms of state management of housing and communal services for the population.

The first chapter of the master's thesis defines the theoretical aspects of state management of the development of housing and communal services. The second chapter is devoted to the study of the current state of mechanisms of state management of housing and communal services for the population. In the third section, strategic directions for the development of state management mechanisms for the provision of housing and communal services are substantiated.

The sphere of practical application of the research results is public management bodies, united territorial communities, organizations providing housing and communal services, public associations and unions.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА.....	10
1.1. Сутність та основні поняття державного управління житлово- комунальним господарством.....	10
1.2. Особливості державного управління житлово-комунальною інфраструктурою у містах та сільській місцевості.....	19
1.3. Нормативно-правове забезпечення розвитку житлово-комунального господарства.....	26
РОЗДІЛ 2	
ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИМ ОБСЛУГОВУВАННЯМ НАСЕЛЕННЯ.....	35
2.1. Аналіз фінансового забезпечення житлово-комунального обслуговування населення.....	35
2.2. Проблеми державного управління наданням житлово-комунальних послуг населенню в умовах воєнних дій.....	44
2.3. Необхідність інвестування у відновлення ЖКГ в умовах війни та повоєнної відбудови України.....	54
РОЗДІЛ 3	
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАДАННЯМ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ.....	63
3.1. Європейський досвід державного управління енергоефективністю у галузі житлово-комунального обслуговування населення.....	63
3.2. Удосконалення державного управління енергетичною ефективністю в сфері ЖКГ.....	70
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	87
ДОДАТКИ.....	97

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена роллю житлово-комунального господарства (ЖКГ), яке є однією з важливих складових соціально-економічного розвитку країни. Ефективність його організації та механізмів функціонування справляє величезний вплив на такі показники, як добробут населення, економічні показники в державі, визначає здатність до подальшого розвитку та проведення наступних кроків реформування.

Особливої значущості зазначене набуває в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації, починаючи від значних масштабів руйнувань, які заподіює ворог, ведучи бойові дії та здійснюючи ракетний терор, метою якого є цивільна інфраструктура. Крім того, необхідно враховувати, що велика війна триває вже майже два роки, і відповідно стан української економіки значно погіршився та загострив існуючі проблеми щодо ЖКГ: застарілість та зношеність основних засобів, підвищену енергоємність та гостру необхідність запровадження енергоефективних заходів, непрозору тарифну політику та постійне зростання тарифів на фоні зниження доходів населення, монопольне становище підприємств у сфері житлово-комунального господарства, неефективність системи контролю та відповідальності з боку органів державної влади та місцевого самоврядування, невідповідність екологічним стандартам у процесі виробництва й надання житлово-комунальних послуг, невизначеність подальших напрямів реформування.

Однією з причин такого стану є недостатня увага з боку держави до визначення та обґрунтування механізмів управління розвитком житлово-комунального господарства, у тому числі, в сьогоденних кризових умовах. У тому числі, з урахуванням перспектив, що надає децентралізація державної влади в Україні. Тому актуальним завданням є дослідження механізмів державного управління житлово-комунальним обслуговуванням населення, які базуються на виборі найбільш ефективних механізмів державного управління розвитком житлово-комунального господарства у контексті децентралізації.

Такі механізми мають охоплювати всі складові системи житлово-комунального господарства, починаючи від модернізації основних фондів, зміни підходів до надання житлово-комунальних послуг, передбачати перехід до високоякісного обслуговування та інших засад фінансового забезпечення галузі.

Проблемою дослідження є те, що завдання дослідження та вдосконалення механізмів державного управління житлово-комунальним обслуговуванням населення в умовах децентралізації та скорочення бюджетних витрат для нашої країни ці завдання постають на теоретичному та практичному рівнях з урахуванням факторів зовнішніх викликів: політичної та економічної нестабільності, управління в умовах російсько-української війни, соціальних та природних негараздів, що пов'язані із нею – тобто в умовах кризових явищ, що потребує особливого досвіду публічного управління. Таким чином, актуальним є розширення наукового дослідження до розгляду його в контексті антикризового управління та у взаємозв'язку із повномасштабним вторгненням РФ та його наслідками для економіки України.

Дослідження механізмів державного управління розвитком житлово-комунального господарства проводилися такими вченими як Л. Антонова, О. Базарна, Л. Беззубко, Г. Головчак, О. Димченко, Т. Качала, Л. Мекшун, Н. Олійник, І. Панасенко, В. Студінський, О. Топчій та ін.

Разом з тим, сьогодні існує нагальна потреба у більш ретельному та детальному вивченні питань розвитку механізмів державного управління житлово-комунальним обслуговуванням населення, оскільки в умовах повномасштабної війни в Україні, яку розв'язала російська федерація, зазначена проблематика потребує значної уваги.

Об'єктом дослідження є процес державного управління житлово-комунальним господарством.

Предметом дослідження є розвиток механізмів державного управління житлово-комунальним обслуговуванням населення.

Метою роботи є дослідження теоретичних засад та обґрунтування прикладної реалізації механізмів державного управління житлово-комунальним обслуговуванням населення.

У відповідності до поставленої мети визначені наступні **завдання** дослідження:

- визначено сутність та основні поняття державного управління житлово-комунальним господарством;
- розглянуто особливості державного управління житлово-комунальною інфраструктурою у містах та сільській місцевості
- досліджено нормативно-правове забезпечення розвитку житлово-комунального господарства;
- проведений аналіз фінансового забезпечення житлово-комунального обслуговування населення;
- визначені проблеми державного управління наданням житлово-комунальних послуг населенню в умовах воєнних дій;
- обґрунтовано необхідність інвестування у відновлення ЖКГ в умовах війни та повоєнної відбудови України;
- оцінено європейський досвід державного управління енергоефективністю у галузі житлово-комунального обслуговування населення;
- обґрунтовано напрями удосконалення державного управління енергетичною ефективністю в сфері ЖКГ.

Під час проведення дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні **методи**. Логічний та монографічний методи були використані для розгляду теоретичних засад, що стосуються сутності та основних понять державного управління житлово-комунальним господарством; для визначення особливостей державного управління житлово-комунальною інфраструктурою у містах та сільській місцевості були використані методи аналізу та синтезу; нормативний метод був застосований для розгляду нормативно-правового забезпечення розвитку житлово-комунального господарства.

Методи індукції та дедукції, а також логічного аналізу використовувалися для проведення аналізу фінансового забезпечення житлово-комунального обслуговування населення; системний підхід застосований для дослідження проблем державного управління наданням житлово-комунальних послуг населенню в умовах воєнних дій; метод системного аналізу був використаний для визначення необхідності інвестування у відновлення ЖКГ в умовах війни та повоєнної відбудови України.

Метод порівняльного аналізу був застосований для аналізу європейського досвіду державного управління енергоефективністю у галузі житлово-комунального обслуговування населення. Метод конструктивно-логічного аналізу спрямований на напрацювання рекомендацій з удосконалення державного управління енергетичною ефективністю в сфері ЖКГ.

Новизна отриманих результатів дослідження полягає в такому:

- *отримали подальший розвиток* дослідження проблем розвитку державного управління ЖКГ, у тому числі з урахуванням міської або сільської місцевості, відокремлені його ключові риси;

- *удосконалено комплексний підхід* до дослідження особливостей та наявних проблеми державного управління наданням житлово-комунальних послуг населенню в умовах воєнних дій; у тому числі, з розглядом конкретних прикладних досвідів, зокрема, Новоолександрівської сільської об'єднаної територіальної громади;

- *обґрунтовано* необхідність та приблизні обсяги інвестування у відновлення ЖКГ в умовах війни та повоєнної відбудови України; у дослідженні висвітлені стратегічні напрями розвитку державного управління сферою надання житлово-комунальних послуг, у тому числі, із застосуванням інноваційного зарубіжного досвіду.

Теоретична значимість роботи обумовлена розвитком теоретичних положень щодо комплексного підходу до формування механізмів державного управління житлово-комунальним обслуговуванням населення. Зазначені доробки можуть бути використані у плануванні освітнього процесу в закладах

вищої освіти, які готують публічних службовців, чий функціонал має відношення до сфери житлово-комунального господарства та житлово-комунального обслуговування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати, що полягають у розробці теоретичних засад, методологічних підходів та практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів публічного управління розвитком житлово-комунального господарства в умовах децентралізації в Україні, можуть бути впроваджені в управлінську практику, а також при формулюванні положень стратегічних документів з питань розвитку житлово-комунального господарства на державному та регіональному рівнях

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг роботи становить 98 сторінок. Список використаних джерел налічує 89 найменувань. Кваліфікаційна робота магістра містить 4 таблиці, 12 рисунків, 1 додаток.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

1.1. Сутність та основні поняття державного управління житлово-комунальним господарством

Відповідно до Енциклопедії державного управління, «житлово-комунальне господарство» (англ. *house and municipal economy*) є «комплекс об'єктів та видів економічної діяльності, які забезпечують житлові та комунально-побутові потреби споживачів (громадян, організацій, підприємств) і створюють необхідні умови для нормальної життєдіяльності населення та функціонування населених пунктів. ЖКГ об'єднує понад три десятки сегментів економіки України – значну частину соціальної інфраструктури національної економіки України, підприємства та організації, що забезпечують задоволення потреб населення в житлово-комунальних послугах, а також системи управління цією галуззю та економічного забезпечення її діяльності.

ЖКГ становить приблизно третину основних фондів і споживає більше чверті енергетичних ресурсів країни [47, с. 117].

До складу ЖКГ входять житловий фонд та його експлуатація; ліфтове господарство; водопостачання; водовідведення; теплопостачання; газопостачання; озеленення територій; утримання об'єктів благоустрою; ритуальні послуги; утримання кладовищ; зовнішнє освітлення; збір та вивезення твердих побутових відходів; утримання сміттєзвалищ; утилізація сміття; забезпечення роботи міськелектро транспорту; технічна інвентаризація; дорожнє господарство; зливова каналізація; технічне утримання мостів; інженерний захист територій; утримання парків; утримання пляжів; відловлювання бездомних тварин; утримання водних об'єктів; боротьба із карантинними об'єктами та бур'янами; боротьба із шкідливим впливом вод тощо (рис. 1.1).



Рис. 1.1. Структуризація галузі ЖКГ в системі державного управління

Галузь ЖКГ містить, по суті, дві великі підгалузі: житлове господарство та комунальне господарство.

Серед підприємств ЖКГ – суб'єкти різних форм власності та організаційно-правового статусу, чимало природних монополій». Під ЖКГ ми розуміємо комплекс об'єктів та видів економічної діяльності, які забезпечують житлові та комунально-побутові потреби споживачів (громадян, організацій, підприємств) і створюють необхідні умови для нормальної життєдіяльності населення та функціонування населених пунктів.

Отже, ЖКГ достатньо об'ємне поняття, оскільки включає такі складові, як житловий сектор, комунальне господарство, комунальні послуги та всі супутні види діяльності. Наприклад, житлово-комунальні послуги із водозабезпечення та водовідведення, теплопостачання, газопостачання та електропостачання стосуються не тільки житлового сектора, а й промислових підприємств та закладів соціальної інфраструктури. Житлова сфера є частиною цього комплексу, це пояснює, чому ми ведемо мову саме про комплекс, оскільки сюди входить декілька важливих секторів економічної діяльності. Житлова сфера також поділяється на об'єкти вторинного житла та новобудови, в результаті чого вони можуть бути різними об'єктами державного регулювання. Але в цілому – це частина житлово-комунального комплексу, який формує також комунальне господарство.

Проблема державного регулювання галузі ЖКГ є широко висвітленою не тільки в теорії публічного управління, а також в економіці та юридичній науці. Проте широке використання понять у цій сфері може призводити до плутанини та їх підміни, що пов'язано з формуванням державної політики та вибором механізмів державного управління [40, с. 666].

Таким чином, пропонується розглядати розвиток ЖКГ як особливий тип незворотних, поступальних, цілеспрямованих змін складних системних об'єктів ЖКГ, що пов'язано з їх структурним та функціональним оновленням, поліпшенням, зростанням, удосконаленням, перетворенням у якісно нову форму реалізації; а державне управління розвитком ЖКГ – як самостійний вид

державної діяльності, який має підзаконний, виконавчо-розпорядчий характер 54 органів (посадових осіб) щодо практичної реалізації функцій і завдань держави, спрямованих на забезпечення задоволення житлово-комунальних потреб населення, належного використання об'єктів житлового фонду, а також інфраструктурної та функціональної модернізації галузі;

Досвід децентралізації державної влади в нашій країні показав, що ці процеси суттєво змінили підходи до бюджетної системи, сприяли передачі ресурсів і повноважень на місцевий рівень, у тому числі у сфері надання та вироблення житлово-комунальних послуг. Усе це позитивно позначається на якості життя в об'єднаних громадах. Питання якості житлово-комунальних послуг ще потребує свого вирішення та вдосконалення. Наразі в ОТГ активно використовуються ресурси, які вивільнилися в результаті децентралізації, населені пункти намагаються створювати перспективні та стратегічні плани з урахуванням покращення послуг та управління в цілому в сегменті ЖКГ.

Важливими передумовами для розвитку регіону та країни в цілому є науково-обґрунтоване формування та успішна реалізація програм територіального розвитку, які належать до сфери компетенції територіальних громад. Децентралізація сприяє посиленню зв'язків між регіонами внаслідок активізації в системі адміністративно-територіального устрою самостійних утворень у вигляді ОТГ, які мають інші підходи щодо координації державної політики та управління спільним комунальним майном.

Упорядкування адміністративно-територіального устрою і удосконалення системи організації влади – важливі часткові завдання комплексної реформи децентралізації. Процес передачі повноважень на рівень громад не може обмежуватись лише управлінням медициною, освітою і наданням адміністративних послуг, коли громадам в особі органів місцевого самоврядування делегуються функції держави, хоча і з фінансовим забезпеченням. Успішність реформи має бути закріплена розширенням дієвості громад шляхом поглиблення децентралізації на секторальному рівні: у сферах соціального захисту, енергетики, транспорту, участі у забезпеченні безпеки,

охорони правопорядку тощо.

Але в умовах інституційної недостатності не вдається забезпечити чіткий адміністративний розподіл компетенцій між рівнями врядування. Наголошується на тому, що така недостатність негативно позначається на поведінці суб'єктів управління. Тому на перше місце у вирішенні питань розподілу компетенцій слід ставити не адміністративну, а інституційну модель співпраці суб'єктів різних рівнів, яка найкраще відповідає процесам децентралізації.

Таким чином, при визначенні моделі територіальної організації ЖКГ важливу роль відіграє інституційна модель взаємодії всіх суб'єктів управління та надання послуг ЖКГ громадам.

Галузь ЖКГ можна визначати як систему, що має характеристики як загальносистемні, так і особливі системні відмінності. Серед останніх важливими є цілісність системи, яка означає неможливість розподілення об'єкта управління на окремі автономні сегменти без втрати характеристик та властивостей цілого; ієрархічність та взаємозв'язок, які створюють організаційну та технологічну цілісність системи. Усі елементи та процеси перебувають у причинно-наслідкових зв'язках.

Органи публічного управління різних рівнів та інші суб'єкти управління виступають як керуюча система, тоді як підприємства ЖКГ виступають керованою системою, вони знаходяться в постійному взаємозв'язку та взаємозалежності. В свою чергу, керовану систему можна розподілити на підсистеми і, у свою чергу, на елементи, які характеризуються рядом важливих властивостей [28, с. 46].

Таким чином, ЖКГ виступає у вигляді двох підсистем: матеріально-технічної та організаційно-економічної. Матеріально-технічна підсистема складається з двох компонент: споруди, будинки, інші об'єкти обслуговування та інженерна інфраструктура. Організаційно-економічна підсистема включає сукупність усіх видів витрат, доступність послуг, чисельність населення, рівні управління (рис. 1.2). Ці підсистеми становлять систему і перебувають у

постійній взаємозалежності, визначають рівень рентабельності виробництва послуг ЖКГ.



Рис. 1.2. ЖКГ як управлінська система

У вітчизняній науці немає єдиного підходу до визначення поняття «механізм державного управління». У дослідженні буде додержано традиційно-класичної думки, що механізм державного управління відображає взаємозв'язок явищ, дій і заходів, результатом яких є узгодження інтересів, визначення цілей, розробка рішень та їх реалізація за допомогою ресурсів держави (влада, апарат, засоби та методи управління).

Відкритість і прозорість державно-управлінських процесів пов'язана із необхідністю створення можливостей для ознайомлення громадян із змістом та технологією функціонування певних механізмів. Механізм має сприяти

виконанню основних і конкретних управлінських функцій, не суперечити логіці процесу прийняття і реалізації рішення, забезпечувати реалізацію інтересів об'єкта і суб'єкта, а також інших зацікавлених сторін, в першу чергу, населення як джерела влади і споживача управлінських послуг, створювати умови для раціонального розподілу праці, узгоджувати повноваження та відповідальність усіх суб'єктів відносин, а також визначати цілеспрямованість управління.

В рамках розгляду економічного механізму функціонування ЖКГ виділяє таких суб'єктів управління: споживачі ЖКП, виробники ЖКП та органи влади. Проте в кожному із цих елементів можна виділити інші підсистемні елементи, які пов'язані зі специфікою ЖКГ. Це зумовлює такий розподіл елементів економічного механізму:

- суб'єкти ЖКГ (підприємства-виробники ЖКП та підприємства з надання послуг з утримання житла);
- споживачі (населення, бюджетні організації та підприємства різних сфер національної економіки);
- структури державного і місцевого управління;
- послуги, тарифи, ліміти, пільги, субсидії;
- взаємовідносини щодо сплати послуг;
- система доведення послуг до споживача;
- рівень задоволення потреб споживачів;
- різноманітні контролюючі організації.

Усі ці елементи є тісно взаємопов'язаними і можна виділити такі типи взаємозв'язків:

- між споживачами та виробниками;
- між виробниками та органами управління;
- між споживачами та органами державного і місцевого управління.
- відносини з приводу пільг та субсидій [9, с. 134].

Але в кожному із цих взаємозв'язків можна виділити інші механізми економічного регулювання (цінові, конкурентні, розподільчі, дотаційні, податкові та ін.).

Особливістю регіонального публічного управління ЖКГ є задоволення потреб та інтересів населення й інших споживачів, розвиток економіки та розширення податкової бази для бюджетів усіх рівнів, соціальний ефект, покращення фінансового результату роботи підприємств галузі, створення ринку надавачів послуг і зменшення їх вартості.

Модель процесів публічного регіонального управління ЖКГ включає такі елементи, як:

- актуалізація проблеми/інтересів/протиріччя в ЖКГ на регіональному рівні;
- усвідомлення протиріччя/проблеми суб'єктами громадянського суспільства в ЖКГ;
- формування публічної регіональної політики в ЖКГ;
- легітимізація публічної регіональної політики в ЖКГ;
- формування на основі публічної регіональної політики в ЖКГ державної політики (програми/проекти);
- реалізація державної політики в ЖКГ (програм/ проєктів);
- моніторинг і контроль за реалізацією державної політики в ЖКГ (програми/проекти);
- публічний аудит управління суб'єктами влади та громадянського суспільства в галузі ЖКГ.

Модель організаційної складової відображає, яким чином формуються цілі публічної політики в ЖКГ на муніципальному, регіональному та центральному рівнях.

У зазначеній моделі серед суб'єктів управління важлива роль належить трьом суб'єктам, серед яких:

- підприємства - виробники житлово-комунальних послуг;

- підприємства з надання послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій;
- ОСББ та керуючі компанії, які найближче й безпосередньо взаємодіють зі споживачами послуг, населенням, суб'єктами громадянського суспільства.

Пропозиції суб'єктів публічного регіонального управління надходять до цих органів влади в процесі взаємодії між ними у вирішенні проблемних питань у ЖКГ. Показниками моделі організаційної складової визначаються кількість наданих пропозицій суб'єктами в галузі, кількість проведених заходів з питань ЖКГ (наради, круглі столи, конференції та інші форми), кількість нормативно-правових актів, прийнятих у галузі ЖКГ.

Крім зазначеного, слід підкреслити, що ЖКГ являє собою галузь сфери послуг і найважливішу частину територіальної інфраструктури, що визначає умови життєдіяльності людини, насамперед комфортності житла, його благоустрій, якість і надійність надання послуг транспорту, зв'язку, побутових та інших послуг, від яких залежить стан здоров'я, якість життя й соціальний клімат у населених пунктах. У зв'язку з цим актуальним постає питання налагодження конструктивної діяльності й функціонування інституцій державного управління розвитком ЖКГ.

Таким чином, дослідження сучасних підходів до визначення засад державного управління у галузі ЖКГ дає підстави вести мову про територіальну організацію ЖКГ в контексті децентралізації влади в Україні, визначати особливості формування та реалізації державної політики.

До структури територіальної організації ЖКГ доцільно включити такі складові, як: інституційна модель з прийняття державної політики та управління ЖКГ, куди входять усі суб'єкти управління ЖКГ, об'єкти управління, усі рівні взаємозв'язків між ними та взаємовпливів, різноманітні механізми реалізації публічного управління в галузі ЖКГ (організаційний, економічний, правовий, інституційний тощо), а також слід враховувати всі фактори впливу на управління ЖКГ та процеси децентралізації публічної

влади, що надає якісно нового імпульсу для формування моделі публічного управління в галузі ЖКГ.

1.2. Особливості державного управління житлово-комунальною інфраструктурою у містах та сільській місцевості

У контексті децентралізації та реформування галузі ЖКГ відбуваються зміни щодо посилення суб'єктності управління в бік місцевого самоврядування. З огляду на це важливо розглянути середовище надання ЖКП та громадськість, яка проживає в сільській місцевості або містах.

Звичайно, що житлово-комунальна інфраструктура має власну територіальну структуру. Одиницями територіальної організації виступають країна, регіон, область, місто, район, село та селище, населений пункт. Дотримання певних критеріїв розвитку житлово-комунальної сфери в галузевому й територіальному аспектах є важливими напрямом політики регіонального розвитку та децентралізації.

Дослідники висвітлюють розвиток ЖХГ з різних аспектів державного управління: соціального вектора розвитку економіки, економічних передумов та ринкових трансформацій, аналізують загальний стан і проблеми розвитку ЖКГ, проблеми урбанізації та управління ЖКГ в Україні, техногенну безпеку в нових умовах господарювання та ін.

Доцільно дослідити місто та сільські території як адміністративно-територіальні одиниці з погляду функціонування ЖКГ та виявити їх основні особливості управління розвитком ЖКГ.

Міське господарство виступає достатньо складним об'єктом управління, оскільки поєднує у своїй структурі різні за характером і типом координації структурні компоненти, основними функціями яких є надання населенню житлових та комунальних послуг. Робота комунальних служб виявляє свою особливість у тому, що залежить від сезонних коливань попиту та пропозиції. Вона перебуває в тісному взаємозв'язку з розвитком міського господарства в

цілому, з іншими його галузями з власними системами планування, фінансування і матеріально-технічного забезпечення.

ЖКГ є складовим елементом та найбільшим компонентом міського господарства. Воно складається з таких елементів: житлові фонди, комунальні підприємства, споруди зовнішнього впорядкування тощо. У свою чергу, міське господарство являє собою особливу сферу господарської діяльності, яка формувалася та пройшла шлях модернізації протягом багатьох століть. Для нашої країни в контексті вдосконалення соціально-ринкових відносин питання управління міським господарством є дуже актуальними. В ході дослідження було вирішено розглядати саме місто як просторову категорію з його особливостями та тенденціями розвитку. Окрім міста, також є інші населені пункти, такі як село та селище, де наявна власна інфраструктура та ЖКГ, управління якими значно відрізняється від методів управління на рівні міста.

Слід зазначити, що на розвиток усіх адміністративно-територіальних одиниць впливають процеси глобалізації та урбанізації. Дослідження цих процесів та явищ свідчить, що найчастіше вони стосуються навіть не країн, а мережі окремих найбільших міст, які мають більш тісні зв'язки одне з одним, ніж з країнами свого розміщення. У науковій літературі їх також називають «світові міста» – World Cities [12, с. 31].

Міста мають усе більший вплив на економіки своїх країн і стають все частіше самостійними суб'єктами на карті міжнародних відносин. Природно, що столиці при цьому посідають особливе місце в соціально-економічному розвитку країни та мають окремий статус, слугують інвестиційним та фінансовим центром.

На основі систематизації різноманітних наукових праць, можна виділити такі елементи міста – рис. 1.3:

- управління господарством;
- управління соціально-побутовою сферою (ЖКГ, торгівля, громадське харчування, побутове обслуговування, охорона здоров'я, дошкільна

та шкільна освіта, транспортна інфраструктура, матеріально-побутова сфера дозвілля та відпочинку);

- управління навколишнім середовищем;
- адміністративне управління містом.

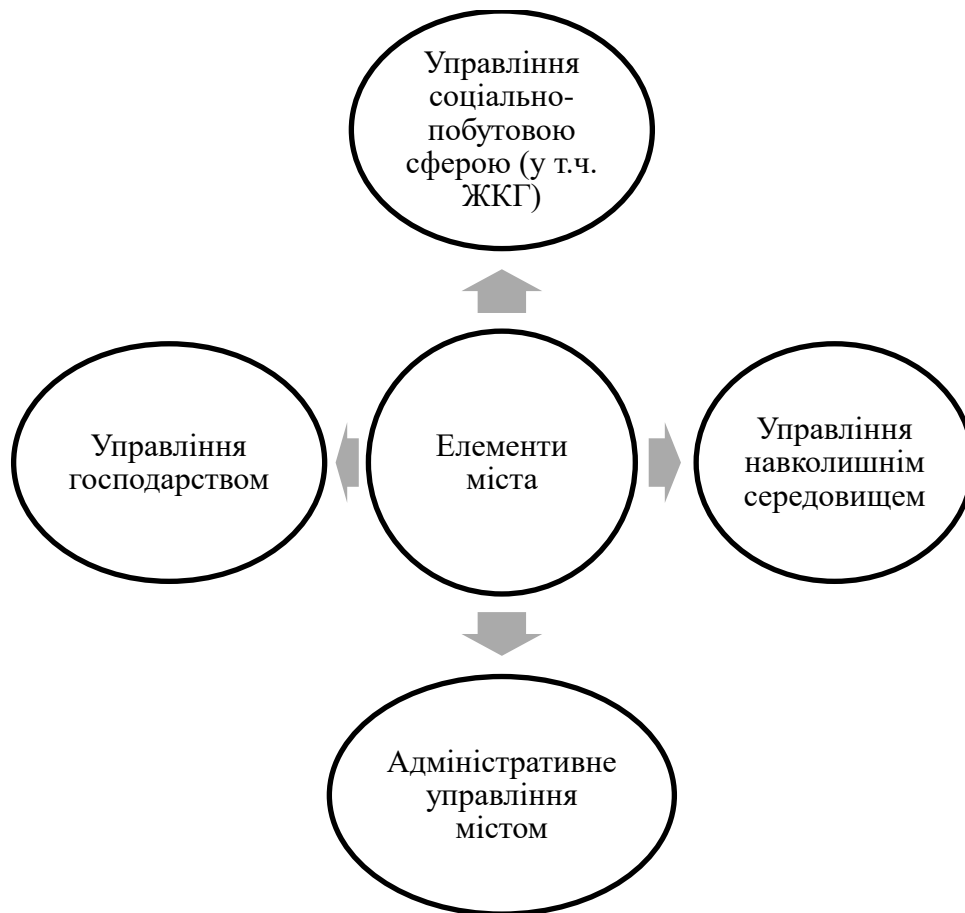


Рис. 1.3. Елементи міста

Місто виконує різноманітні функції, серед яких виділяють основні:

- економічну – спрямована на більш ефективне та результативне використання науково-технічного, інноваційного, кадрового та природного ресурсів та потенціалів;
- екологічну – забезпечує доцільне використання природних ресурсів і охорону навколишнього середовища;
- демографічну – є середовищем для розвитку та формування трудового потенціалу міста, забезпечує належну якість системи охорони здоров'я, пов'язана з регулюванням внутрішньої міграції;

- соціально-побутову функцію, яка пов'язана з організацією побуту, задоволенням побутових потреб населення;
- суспільно-політичну, яка пов'язана з організацією політичного життя;
- культурно-виховну, яка визначається наявністю розвинутої мережі закладів шкільної, позашкільної, дошкільної, середньої та вищої освіти, охоплює етичне виховання, культурно-просвітницькі заходи.

Міста в нашій країні відрізняються, і на такі відмінності справляють вплив географічні умови, архітектурні традиції, історія міста, його культура, соціально-економічна атмосфера. За соціальним складом міста також відрізняються. Наприклад, на вигляд Києва накладає відбиток не тільки Дніпро, але і колосальний столичний управлінський апарат.

На думку фахівців Королівського інституту технологій Мельбурна (Royal Melbourne Institute of Technology), при визначенні основних джерел нестабільності для великих міст необхідно особливий акцент зробити на таких дослідженнях:

- аналіз ризиків, загроз і вразливості об'єктів інфраструктури;
- аналіз соціального розвитку міста;
- аналіз культурно-політичних умов стійкості та можливостей адаптації міста до сучасних викликів і загроз.

Необхідно також відзначити безпекову специфіку урбанізованого середовища, яка полягає в так званій «соціальній вразливості», коли економічна, фінансова та соціальна активність суспільства значною мірою залежать від послуг, що надають енергетичні, транспортні, комунікаційні, фінансові та інші критичні інфраструктури.

Функціонування таких систем необхідне для надання державних та адміністративних послуг, екстреної допомоги населенню, забезпечення правопорядку тощо. Саме в найбільших містах сконцентровані системи, мережі та об'єкти, припинення функціонування яких спричинить найсуттєвіші

наслідки для економіки, благополуччя та здоров'я населення, політичної стабільності. Тому одним із напрямів дослідження безпеки великих міст має бути визначення залежності міста від основних життєзабезпечувальних інфраструктур (критичних інфраструктур), встановлення балансу між витратами на їх функціонування та рівнем безпеки [2, с. 55].

Через велику кількість інфраструктурних об'єктів важливим є визначення пріоритетів для розподілу ресурсів на найбільш суттєві (ключові) точки. Саме для вирішення цього завдання доцільно використовувати концепцію критичної інфраструктури, що почала розвиватись у 1990-х рр. минулого століття для сектора безпеки й нині в новому аспекті порушує питання про розвиток інфраструктурних систем.

На особливу роль критичної інфраструктури також звертають увагу експерти Світового банку. Вони наголошують, що хоча необхідно якісно проектувати та будувати будь-яку інфраструктуру, але виокремлення категорії критичних об'єктів інфраструктури дає змогу урядам приділяти їм особливу увагу і тим самим зменшити наслідки, спричинені природними лихами й техногенними аваріями. Сьогодні цей чинник набуває особливої значущості – через російські атаки на об'єкти критичної інфраструктури, що відбуваються від початку повномасштабного вторгнення.

Досить проблемним є питання щодо подальшої модернізації мереж життєзабезпечення великих міст у нашій країні. Ці питання наразі є критичними. Високі перепади температури, різниця в температурних режимах влітку та взимку є основною причиною аварійності мереж тепlopостачання, водозабезпечення та водовідведення. Високими є тепловтрати в мережах тепlopостачання в Україні і становлять майже 8-10% – в котельнях, 10-13 % – по теплотрасі, 20-40% – при подачі на будинки. Попри те, що українці витрачають на оплату комунальних послуг менше, ніж у європейських країнах, така вартість становить важливу частину бюджетів домогосподарств, тому щоразу при зростанні вартості послуг ЖКГ відбувається зростання частини доходів, що витрачається на комунальні послуги в домогосподарствах.

Водночас питанню проблемності додає те, що модернізація таких інфраструктурних об'єктів є дуже витратною та високовартісною.

Важливим показником ефективності функціональної активності міста та муніципального управління слугує рівень добробуту його мешканців. З цією метою дослідниками UN-Habitat було розроблено критерії, за якими визначається так званий «індекс добробуту міст» (The City Prosperity Index). В основу критеріїв було покладено п'ять основних груп або факторів, які найліпшим чином визначають рівні добробуту міста в цілому та його громадян безпосередньо.

Що стосується сільських населених пунктів (сіл та селищ), то такі території в публічному управлінні посідають дуже важливе місце в контексті розвитку та реформування системи місцевого самоврядування. Вони слугують основним ресурсом для забезпечення місцевого самоврядування в нашій країні й розглядаються з різних державотворчих аспектів.

Сільські території є важливим об'єктом державного регулювання для країни, де переважає аграрний тип виробництва, як це відбувається в Україні. Слід зазначити, що на сучасному етапі сільські території продовжують займати достатньо велику площу нашої країни

Сільські території визначаються такими специфічними рисами, як площа та обсяги площі земель, їх протяжність, географічне положення, щільність населення, кліматичні умови, компактність проживання населення, ґрунти та їх якість, особливості ландшафтного середовища. За рівнем геопросторової організації суспільства сільські території можна розглядати як субтериторіальний складник загальнодержавної інтегральної системи розселення. Вона складається з таких рівнів ієрархічної системи сільського розселення: низового, районного, міжрайонного, обласного. Їх сукупність утворює сільську підсистему розселення, яка разом із міською становить загальнодержавну інтегральну систему розселення.

Усе розмаїття сільських територій обласного рівня формує загальнодержавний рівень. Ця система містить не тільки територіальне

утворення низового рівня, а також охоплює підприємства переробних галузей промисловості, інфраструктуру, агросервісні, будівельні, транспортні підприємства, установи і заклади сфери обслуговування, органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. З метою вироблення консенсусу в забезпеченні інтересів центрального, районного та муніципального рівнів розробляються та приймаються обласні та загальнодержавні стратегії розвитку.

Завдяки конструюванню дослідження особливостей управління розвитком ЖКГ відповідно до просторової організації уможливорюється запровадження антикризового управління з урахуванням специфіки господарських зв'язків та процесів певної території (села, міста, регіону), адже на рівні села або селища кризи мають не такий сильний прояв, як на рівні міста, проте сільські території є не такими привабливими для інвестування у галузь ЖКГ, як міста [11].

Пояснюється це тим, що для господарської системи міста наявна проблематика, що пов'язана з більшою кількістю об'єктів соціального призначення та необхідністю їх утримання, значною кількістю місць загального користування, складністю модернізації основних комунальних мереж та систем, їх високою витратністю та вартістю модернізації. Також ЖКГ входить до критеріїв показників Індексу добробуту міст, що визначається на міжнародному рівні, натомість цей індекс є опосередкованим показником розвитку сільських територій.

Зазначено, що на сучасному етапі реформування та трансформації системи ЖКГ при виробленні регіональних програм розвитку ЖКГ слід зважати на такі фактори:

- характер та вплив кризи відрізняється на рівні міст та сільських територій (сильний вплив криза має саме на рівні міста);
- на рівні села проблемні питання вирішуються з меншими фінансовими ресурсами;
- інвестиційні ресурси швидше залучають/акумулюють міста;

- порівняно із сільською місцевістю, у внутрішніх та зовнішніх інвестиціях зацікавлені всі рівні місцевого самоврядування);
- різна кількість об'єктів та суб'єктів управління, що визначають напрями, методи, інструменти;
- очікувані результати реформування;
- складність модернізації основних комунальних мереж та систем, їх висока витратність;
- галузь ЖКГ є критеріальною для рейтингу міст і виступає другорядним показником розвитку сільських територій;
- головне місце на рівні сільських територій відводиться земельній реформі та регулюванню відносин власності.

1.3. Нормативно-правове забезпечення розвитку житлово-комунального господарства

Економічна ситуація в Україні склалася таким чином, що галузь ЖКГ залишається складною для реформування внаслідок виняткового соціально-економічного значення. Складності багаторічного реформування зумовлені, як правило, низьким рівнем попереднього розвитку галузі та низькою ефективністю використання матеріальних ресурсів та бюджетних коштів.

Вважається, що перший етап тривалого реформування галузі ЖКГ розпочався ще у 1995 р., з прийняттям Концепції розвитку житлово-комунального господарства в Україні (постанова Кабінету Міністрів України від 27.02.1995 р. № 150) і Концепції державної житлової політики (постанова Верховної Ради України від 30.06.1995 № 254/95-ВР). Останні слугували відправною точкою таких нормативно-правових актів, як: Закон України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2004-2010 роки» від 24.06.2004 р. № 1869-IV, проект Закону України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-

комунального господарства на 2008-2012 роки» від 19.08.2008 р. № 3063, Закон України «Про Загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2009-2014 роки» від 24.06.2004 р. № 1869-IV тощо.

Зазначені програми передбачали заходи, спрямовані на розрізнені потреби галузі ЖКГ. У зв'язку зі зміною політично-управлінської команди держави наступна програма не перейняла досвід попередньої, унаслідок чого деякі поточні проблемні питання вирішувались фрагментарно, без урахування стратегічного розвитку галузі [5, с. 58].

Сьогодні діяльність ЖКГ України регулює ціла низка нормативно-правових актів, у тому числі: Конституція України, Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про житлово-комунальні послуги», «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку», «Про теплопостачання», «Про забезпечення комерційного обліку природного газу», «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання», «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», «Про приватизацію державного житлового фонду», «Про управління відходами», «Про енергетичну ефективність», Житловий кодекс тощо. Порівняльний аналіз зазначених актів свідчить про необхідність змістовного узгодження певних положень, що зумовлює потребу в подальшому вдосконаленні вітчизняної нормативно-правової бази.

Основними нормативно-правовими актами у сфері регулювання управління багатоквартирними будинками є Цивільний кодекс України, закони України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку», «Про житлово-комунальні послуги».

Реформування ЖКГ активізувалося разом із прийняттям у 2015 році Закону України «Про особливості здійснення права власності в багатоквартирних будинках», який визначив, що співвласники багатоквартирних будинків мають самостійно визначитися з подальшим суб'єктом управління та формою управління. Відповідно до цього нормативно-

правового акта передбачалося вирішити питання безпосередньо організації управління багатоквартирними будинками, оскільки воно завжди було дискусійним та базовим для проведення подальшої реформи у ЖКГ та надання житлово-комунальних послуг.

Відповідно до Закону України «Про житлово-комунальні послуги», внутрішньобудинкові системи багатоквартирного будинку визначаються як «механічне, електричне, газове, сантехнічне та інше обладнання в будинку, яке обслуговує більше одного житлового та/або нежитлового приміщення, у тому числі комунікації до обладнання споживача, системи автономного теплопостачання, бойлерні та елеваторні вузли, обладнання протипожежної безпеки, вентиляційні канали та канали для димовидалення, обладнання ліфтів, центральних розподільних щитів електропостачання від зовнішньої поверхні стіни будівлі до точки приєднання житлового (нежитлового) приміщення» [56].

Було визначено поняття житлово-комунальних послуг, які являють собою результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та/або перебування осіб у житлових і нежитлових приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил, що здійснюється на підставі відповідних договорів про надання житлово-комунальних послуг.

Таким чином, слід зауважити, що на науково-практичному рівні було визначено основі поняття з управління багатоквартирним будинком і вирішено певні дискусійні аспекти.

Тільки з початком процесів децентралізації з 2014 р. нарешті вдалося якісно змінити підходи до управління ЖКГ на місцевому рівні. Управління житлово-комунальною сферою є одним із пріоритетних питань на рівні об'єднаних територіальних громад. Наразі в результаті першого етапу децентралізації вдалося впровадити процедуру фінансування бюджетних програм на основі принципів прозорості, підзвітності, раціональності та ін. Головним здобутком та кроком в адаптації зарубіжного досвіду є те, що в бюджетних програмах стали передбачати відповідального виконавця, тобто

основного розпорядника бюджетних коштів, на якого покладаються функції з координації програмних заходів, що об'єднані спільною метою і спрямовані на досягнення визначеного результату та очікувань. Відповідальний виконавець діє за погодженням фінансового органу муніципального управління, в процесі реалізації бюджетних програм контролює цільове й ефективне використання бюджетних коштів протягом терміну дії відповідної бюджетної програми.

На муніципальному рівні бюджетні програми затверджуються щорічно виключно в межах наявних бюджетних ресурсів. Основними чинниками для планування бюджетної програми є обґрунтування мети діяльності розпорядника коштів для подальшого уникнення дублювання напрямів діяльності кількох установ.

Деякі бюджетні програми також можуть поділятися на підпрограми, що найчастіше робиться для комплексного охоплення різних заходів у контексті однієї бюджетної програми й деталізації таких заходів. Основною вимогою є те, що всі підпрограми повинні бути спрямовані на вирішення спільної мети програми. Такий поділ також дає змогу використовувати інструменти більш ефективної оцінки кожного із визначених заходів і ґрунтуються на кількісних та якісних показниках, які визначають результат реалізації бюджетної програми, рівень досягнення поставленої мети та виконання основних завдань. Перелік заходів визначається головними розпорядниками до кожної бюджетної програми.

Зазначений програмний підхід дав можливість якісно змінити процес прийняття й реалізації програм з управління ЖКГ, оскільки на всіх етапах бюджетного процесу, починаючи від розробки бюджетної програми і завершуючи звітністю щодо її реалізації, проводиться оцінювання ефективності визначених заходів. Міністерство фінансів України обґрунтувало організаційно-методологічні засади оцінки ефективності бюджетних програм.

У розробці та реалізації програм та підвищенні ефективності управління в бюджетній сфері місцевого самоврядування ключову роль відіграє Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР), на який покладається питання Державної

стратегії регіонального розвитку, регіональних стратегій розвитку, а також фінансування проектів ОТГ. Кошти ДФРР спрямовуються на виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку. Наприклад, на реалізацію таких інвестиційних програм і проектів, метою яких є розвиток спортивної інфраструктури та енергоефективності державних і комунальних навчальних і медичних закладів, на кожен з них передбачається не менше 10% коштів ДФРР.

Слід підкреслити, що кошти ДФРР використовуються в основному на ті проекти, які мають стратегічне значення, створюють інфраструктуру, що стосується формування доданої вартості, капіталізації земель, зростання доходів домогосподарств тощо.

У 2024 році, згідно із законом «Про Державний бюджет України на 2024 рік» було ухвалено рішення не фінансувати Державний фонд регіонального розвитку (у 2023 році на його фінансування було закладено два мільярди, але пізніше вони були передані на ЗСУ) [52].

У більшості ОТГ було прийнято відповідні програми розвитку та фінансування ЖКГ. Об'єднувальним чинником є те, що в усіх ОТГ питання ЖКГ є пріоритетним, а підвищення ефективності управління у галузі ЖКГ на місцевому рівні повинно значно вдосконалити функціонування місцевої інфраструктури.

Як правило, метою таких програм визначається створення відповідного комунального підприємства та забезпечення його стабільної та якісної роботи з надання житлово-комунальних послуг населенню ОТГ, підтримка та розвиток ЖКГ громади.

Кошти, отримані в результаті надання житлово-комунальних послуг, витрачаються на оплату різноманітних податків та зборів, закупівлю матеріалів для ремонту або будівництва, усунення наслідків стихійних явищ, підготовку до осінньо-зимового періоду, закупівлю спецтехніки, благоустрій території, розбудову транспортної інфраструктури, ремонт доріг та ін.

Фінансове забезпечення відбувається з місцевого бюджету на основі внесків у статутний капітал суб'єктів господарювання за рахунок коштів бюджету розвитку, а також з поточних трансфертів підприємствам (установам, організаціям) для покращення фінансового стану за рахунок коштів загального фонду.

Головний розпорядник коштів (виконком місцевої ради) в межах своїх повноважень здійснює оцінку ефективності програми, що передбачає заходи з моніторингу, аналізу та контролю за цільовим та ефективним використанням бюджету. Контроль за виконанням таких програм здійснює, як правило, виконком сільради або селищної ради, постійні профільні депутатські комісії сільської ради, а також громадськість.

До основних інституцій державного управління ЖКГ України на центральному рівні відносять вищий орган у системі органів виконавчої влади – Кабінет Міністрів України і центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у галузі ЖКГ (станом на початок 2024 р.) – Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України (Мінінфраструктури) [44].

Отже, у галузі житлово-комунального господарства КМУ затверджує правила, порядки, типові договори, встановлює граничні норми і розміри тощо; Мінінфраструктури здійснює моніторинги, встановлює порядки, методики, переліки тощо.

Мінінфраструктури є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику, державну політику у сфері розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою, державну житлову політику і політику у сфері благоустрою населених пунктів, державну політику у галузі ЖКГ, державну політику у сфері поводження з побутовими відходами, державну політику у сфері будівництва, містобудування, просторового планування територій та архітектури, державну політику у сфері технічного регулювання у будівництві, а також забезпечує

формування державної політики у сфері архітектурно-будівельного контролю та нагляду, у сфері контролю ЖКГ та у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель.

На основі вивчення та системного аналізу механізмів державного управління у галузі ЖКГ можна визначити інституційну модель управління, на яку суттєвий вплив справляють два основні підходи до управління в цій галузі: загальносистемний та галузевий. Таким чином, ми можемо представити інституційну модель управління, як показано на рис. 1.4.

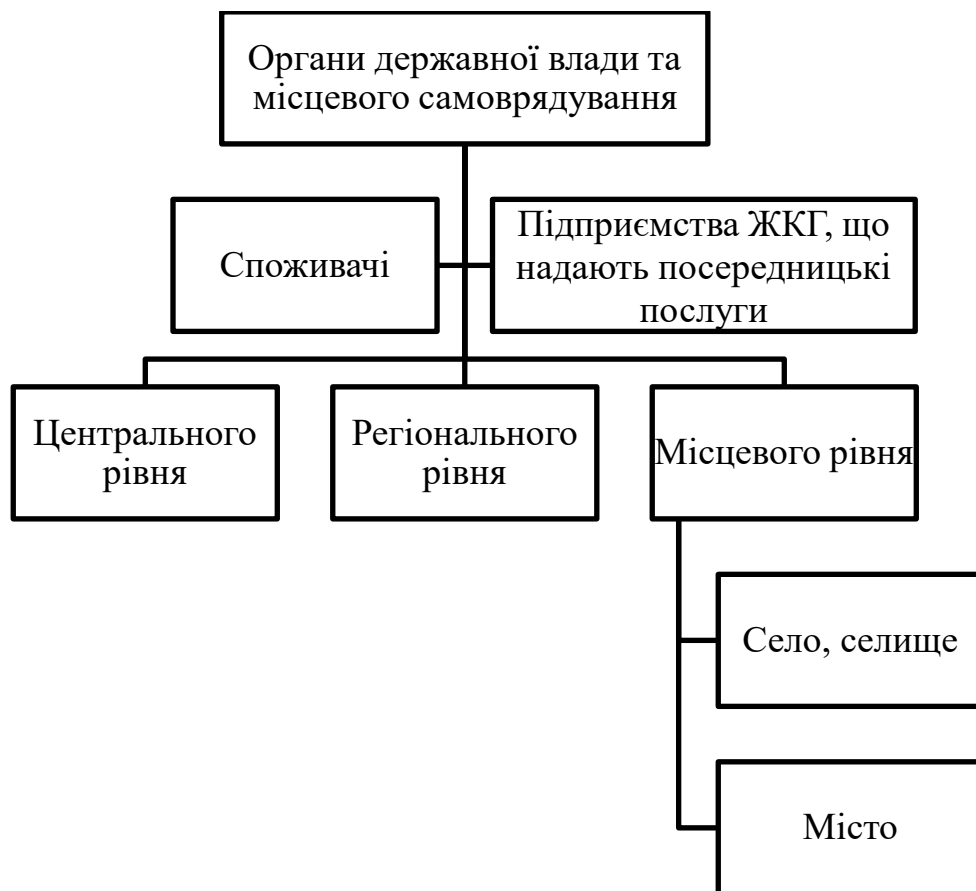


Рис.1.4. Двокоординатна модель державного управління розвитком ЖКГ

Кожен із зазначених підходів справляє суттєвий вплив на галузь: якщо загальносистемний регулює всю діяльність та стосується трансформації всієї системи ЖКГ, враховує процеси децентралізації та, в нашому випадку, антикризове управління, то галузевий підхід стосується сегментів ЖКГ та врегулювання окремих питань, найбільш проблемних.

З часу здобуття Україною незалежності центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у галузі ЖКГ, зазнавав змін, реорганізації, перейменувань тощо, що послабляло його інституційну спроможність. Вищенаведені інституції покликані забезпечувати розвиток ЖКГ як складові досягнення сталого розвитку. На регіональному рівні питання врегулювання проблем розвитку ЖКГ покладалися на відповідні структурні підрозділи ОДА та РДА, виконкомів органів місцевого самоврядування. З початком процесів децентралізації, посилення фінансування та становлення місцевого самоврядування як активного самостійного суб'єкта публічного управління виникла необхідність у створенні окремої структури, на яку покладалися питання фінансування та оптимізації напрямів розвитку ЖКГ для кожного конкретно регіону та населеного пункту – Державного фонду регіонального розвитку.

Окрім зазначених установ, у світлі реформи децентралізації дуже важливу роль в оптимізації фінансового забезпечення й ресурсів для реформування та трансформації ЖКГ відіграє ДФРР. Ця інституція на сьогодні є ключовим фінансовим інструментом не тільки для впровадження Державної стратегії регіонального розвитку, регіональних стратегій розвитку, але й фінансування проектів співробітництва громад та ОТГ [65].

У цілому аналіз державної політики у галузі ЖКГ можна звести до таких актуальних положень:

1) практика свідчить, що сформована в Україні модель ЖКГ є незадовільною як з позиції забезпечення споживачів певними видами житлово-комунальних послуг відповідної якості та їх фінансової доступності, так і з точки зору економічної ефективності системи загалом. Однією з причин цього є незадовільний стан матеріально-технічної бази ЖКГ;

2) враховуючи фактичний стан галузі ЖКГ в Україні, концепція її реформування і розвитку має базуватись, по-перше, на побудові такої системи управління ЖКГ, яка забезпечить дієву систему стримувань та противаг у відносинах між владою, приватним сектором та споживачами послуг і

унеможливить зловживання та корупцію. По-друге, найприйнятніший для України спосіб залучення інвестицій до ЖКГ – це акціонування комунальних та державних підприємств (за німецькою моделлю). По-третє, слідуючи європейському досвіду, Україна має запровадити дієву адресну допомогу населенню з низькими доходами. Особливого значення набуває кредитування підприємств ЖКГ за низькими відсотковими ставками за державним сприянням, встановлення фіксованих тарифів на період реалізації інвестиційних програм, державний контроль за виконанням підприємствами інвестиційних зобов'язань;

3) будь-яка реформа у галузі ЖКГ можлива лише за умови запровадження дієвих антикорупційних заходів як на місцевому, так і на центральному, законодавчому рівні. Ще однією умовою проведення реформ у галузі ЖКГ є широке залучення недержавних, зокрема громадських, ресурсів, коштів членів територіальних громад у ході акціонування державних і комунальних підприємств ЖКГ, а також запровадження громадського контролю у сфері відбору виконавців/виробників житлово-комунальних послуг.

4) повномасштабне вторгнення РФ, що триває від 24 лютого 2022 року значно ускладнила ситуацію в сфері ЖКГ. Це як російські терористичні атаки по цивільній та критичній інфраструктурі, так і необхідність відновлення зруйнованого житла. Крім того, у бюджеті – 2024 не передбачене виділення коштів на ДФРР, що також погіршує ситуацію із фінансуванням розвитку ЖКГ та надання житлово-комунальних послуг.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИМ ОБСЛУГОВУВАННЯМ НАСЕЛЕННЯ

2.1. Аналіз фінансового забезпечення житлово-комунального обслуговування населення

Фінансові ресурси слугують ключовим елементом фінансового забезпечення надання якісних послуг, забезпечують принцип їх безперервності та безперебійності, сприяють підтримці на належному рівні конкурентоспроможності підприємств галузі, модернізації або оновленню виробничих потужностей, упровадженню енерго- та ресурсозберезувальних технологій, а також ціноутворенню.

Серед основних джерел фінансування ЖКГ є кошти державного і місцевих бюджетів, фізичних та юридичних осіб за сплату житлово-комунальних послуг, різноманітні інвестиційні ресурси та кредити, а також міжнародна технічна допомога.

Основна частка видатків на утримання ЖКГ, оплату комунальних послуг та енергоносіїв здійснюється з місцевих бюджетів. Вивчаючи зарубіжний досвід на прикладі країн ЄС, можемо констатувати, що рівень витрат на ЖКГ у загальній структурі витрат державного бюджету в країнах європейського регіону впродовж 2016-2022 рр. у середньому становив 1,21% від загального обсягу [52].

Найбільше коштів з державного бюджету перерозподіляється на ЖКГ у таких країнах, як Франція, Болгарія, Хорватія, Латвія та Румунія, що в середньому за період становило 1,8% від загального обсягу ВВП у цих країнах. Водночас аналіз питомої ваги витрат на ЖКГ у загальному обсязі соціальних витрат вказує на зниження пріоритетності цієї галузі в країнах ЄС. Середні показники видатків на ЖКГ у європейських країнах залишаються на рівні

1,95% від загальних державних соціальних видатків, але у Франції, Болгарії та Латвії, середній рівень є вищим за загальноєвропейський і становить від 2,3 до 2,9%, за винятком Німеччини, де цей показник залишається на рівні 1,24%.

На рис. 2.1 наведено динаміку видатків на ЖКГ протягом 2015-2022 рр. Як видно з наведених даних, у абсолютному вимірі видатки на ЖКГ за зведеним бюджетом України, до пандемії мали тренд до збільшення, але криза обумовила перерозподіл державних коштів не в бік ЖКХ. В свою чергу, у 2022 році відбулося суттєве зростання видатків на ЖКГ – до 41 160 млн грн., що на 162 % більше за показник 2015 року та на 21,5 % більше за рівень 2021 року.

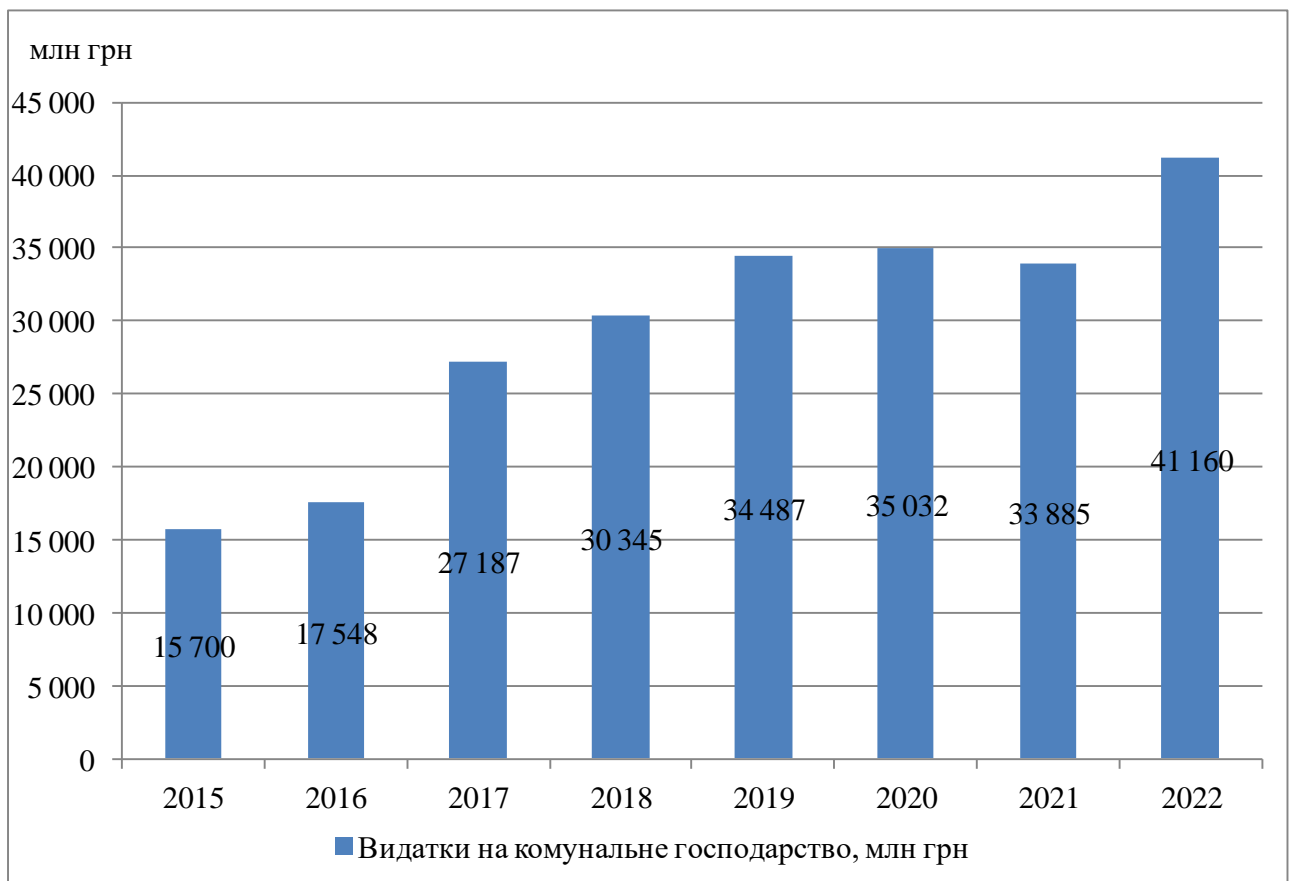


Рис. 2.1. Видатки на ЖКГ за зведеним бюджетом України, млн. грн

Таке зростання зумовлене тим, що через повномасштабне вторгнення РФ, бойові дії, руйнування та ракетний терор, який застосовують окупанти щодо критичної інфраструктури – її відновлення та експлуатація потребують значного збільшення витрат. Крім того, суттєво зросла чисельність людей, що

потребують субсидій на оплату комунальних послуг, тим більш, що протягом доволі тривалого часу Уряд впроваджував мораторій на стягнення заборгованостей за житлово-комунальні послуги.

На рис. 2.2 наведемо динаміку відсотку фактичних видатків державного бюджету на ЖКГ у загальному обсязі видатків державного бюджету за відповідний період.

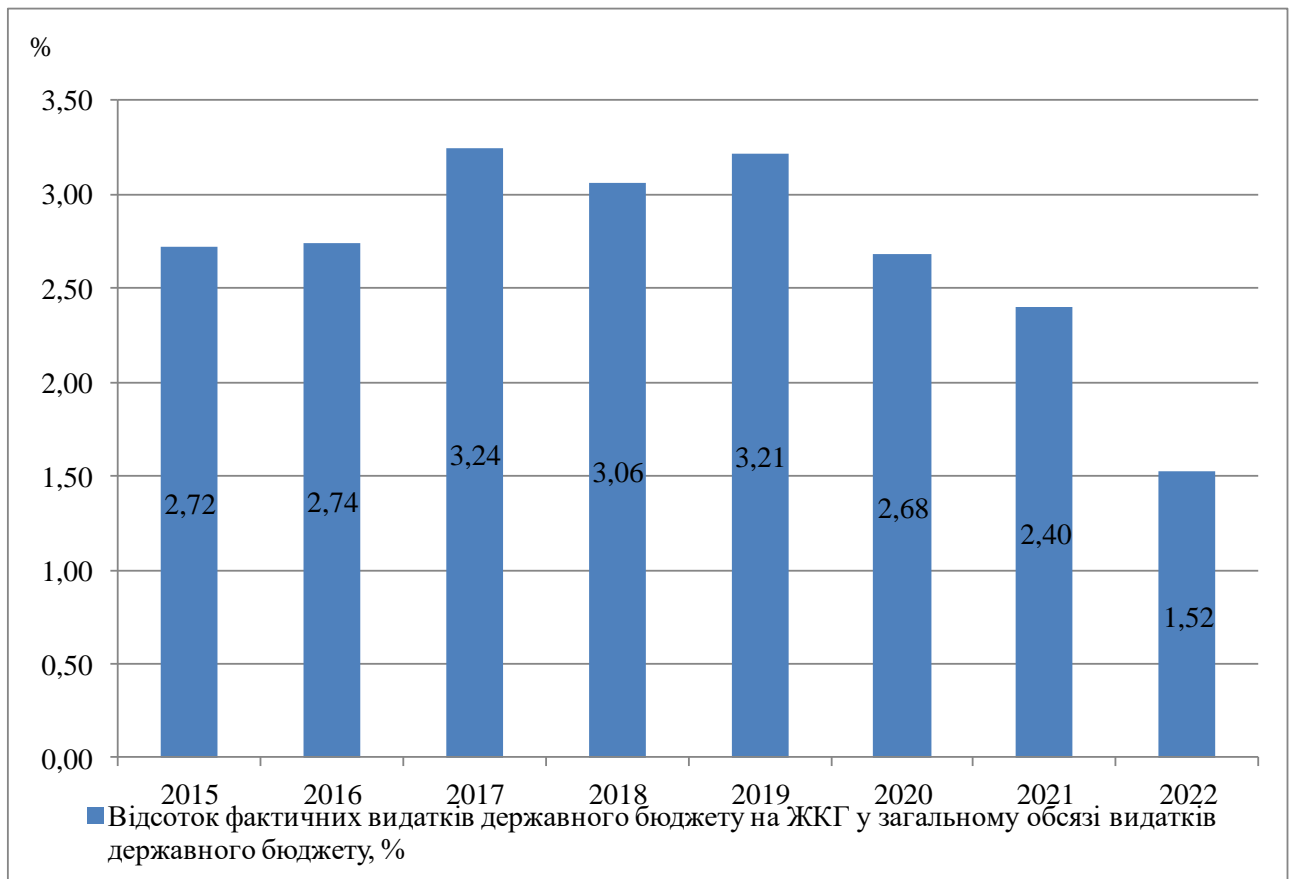


Рис. 2.2. Відсоток фактичних видатків державного бюджету на ЖКГ у загальному обсязі видатків державного бюджету, %

Слід зазначити, що відсоток фактичних видатків державного бюджету України на ЖКГ у загальному обсязі видатків державного бюджету, починаючи з 2020 року, має постійну тенденцію до зменшення (2015 рік – 2,72 % ; 2016 рік – 2,74 %; 2017 рік – 3,24 %; 2018 рік – 3,06%; 2019 рік – 3,21 %; 2020 рік – 2,68 %; 2021 рік – 2,4 %; 2022 рік – 1,52%), що видно з рис. 2.2. У нашій країні в середньому цей показник за 2015-2022 рр. перебуває на рівні 2,7 %.

Також зазначені тенденції свідчать про те, що розвиток житлово-комунального обслуговування тісно пов'язаний з подальшою реалізацією децентралізації. Раніше муніципальний рівень влади не мав здатності та можливості відновлювати основні фонди ЖКГ та інвестувати власні кошти в цю сферу. Водночас, після проведення першого етапу бюджетної децентралізації села, селища та міста почали збільшувати підтримку ЖКГ, що стало позитивним кроком покращення якості надання послуг населенню, але, на жаль, пандемія та необхідність фінансування наслідків боротьби з коронавірусною хворобою зумовили переорієнтацію бюджетних витрат.

У контексті повномасштабного вторгнення РФ, яке має наслідком економічну, соціальну кризи – керівництво країни та новостворених об'єднаних територіальних громад має здійснити низку виважених управлінських кроків щодо забезпечення стабільної та ефективної діяльності всіх галузей вітчизняної економіки загалом та галузі ЖКГ зокрема [52].

Діяльність підприємств ЖКГ у ринкових умовах із соціально орієнтованою характеристикою економічних відносин знаходиться в одному ряду з іншими суб'єктами господарювання. Основними джерелами фінансового забезпечення є надходження від реалізації послуг, товарів та робіт. Вплив на розмір показника фінансового забезпечення справляє обсяг реалізованої продукції і тарифна політика (встановлення ціни на послугу).

Процеси виробництва і споживання житлово-комунальних послуг є переважно одномоментними, тому основними факторами впливу на фінансове забезпечення є обсяги житлово-комунальних послуг і реальні тарифи на них. Ці два показники є тісно взаємопов'язаними, скільки тарифна політика визначає підвищення ефективності діяльності підприємств та житлово-комунальних послуг.

Борги і збитки є повсякденною реальністю підприємств ЖКГ в Україні. Причиною збитковості є те, що тарифи на більшість житлово-комунальних послуг переглядаються несвоєчасно, тому реальна собівартість цих послуг може бути значно вищою. Звичайно, розрахувати економічно обґрунтований

тариф можна, але проблематично домогтися його затвердження уповноваженим органом. Незважаючи на те, що компетентні органи часто ігнорують пропозиції своїх підопічних щодо перегляду тарифів, причини здійснити такий перерахунок все ж таки є.

Тож, на сьогодні одними з ключових проблем функціонування підприємств ЖКГ та забезпечення їх беззбиткової діяльності є формування й реалізація тарифної політики. Відсутність комплексної системи оцінювання тарифного навантаження населення України не дає змоги передбачити формування та використання необхідних фінансових ресурсів, оптимізувати співвідношення різних форм, методів, джерел, інструментів організації фінансових відносин, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємств галузі ЖКГ.

Отже, завдання щодо наукового дослідження тарифної політики як складової розвитку ЖКГ постає на сьогодні вкрай актуальним.

Найбільш слабкі місця існуючої системи тарифного регулювання житлово-комунальних послуг (рис. 2.3) [46, с. 303]:

- 1) перевищення тарифів на всі види послуг для комерційних споживачів порівняно із тарифами для населення, наявність перехресного субсидювання;
- 2) невідповідність тарифів якості наданих житлово-комунальних послуг;
- 3) відсутність диференціації тарифів залежно від якості та ефективності надання житлово-комунальних послуг;
- 4) відсутність бюджетних коштів для відшкодування різниці в тарифах підприємствам ЖКГ;
- 5) включення до складу тарифу необґрунтованих витрат, які безпосередньо не пов'язані з наданням житлово-комунальних послуг, тобто недоцільність витратно-нормативного методу формування тарифів;
- 6) непрозорість системи формування тарифів, що створює умови для зловживань, політизованість процесів формування і регулювання тарифів;
- 7) зростання дебіторської заборгованості житлово-комунальних підприємств, зумовленої неплатежами споживачів за отримані послуги.

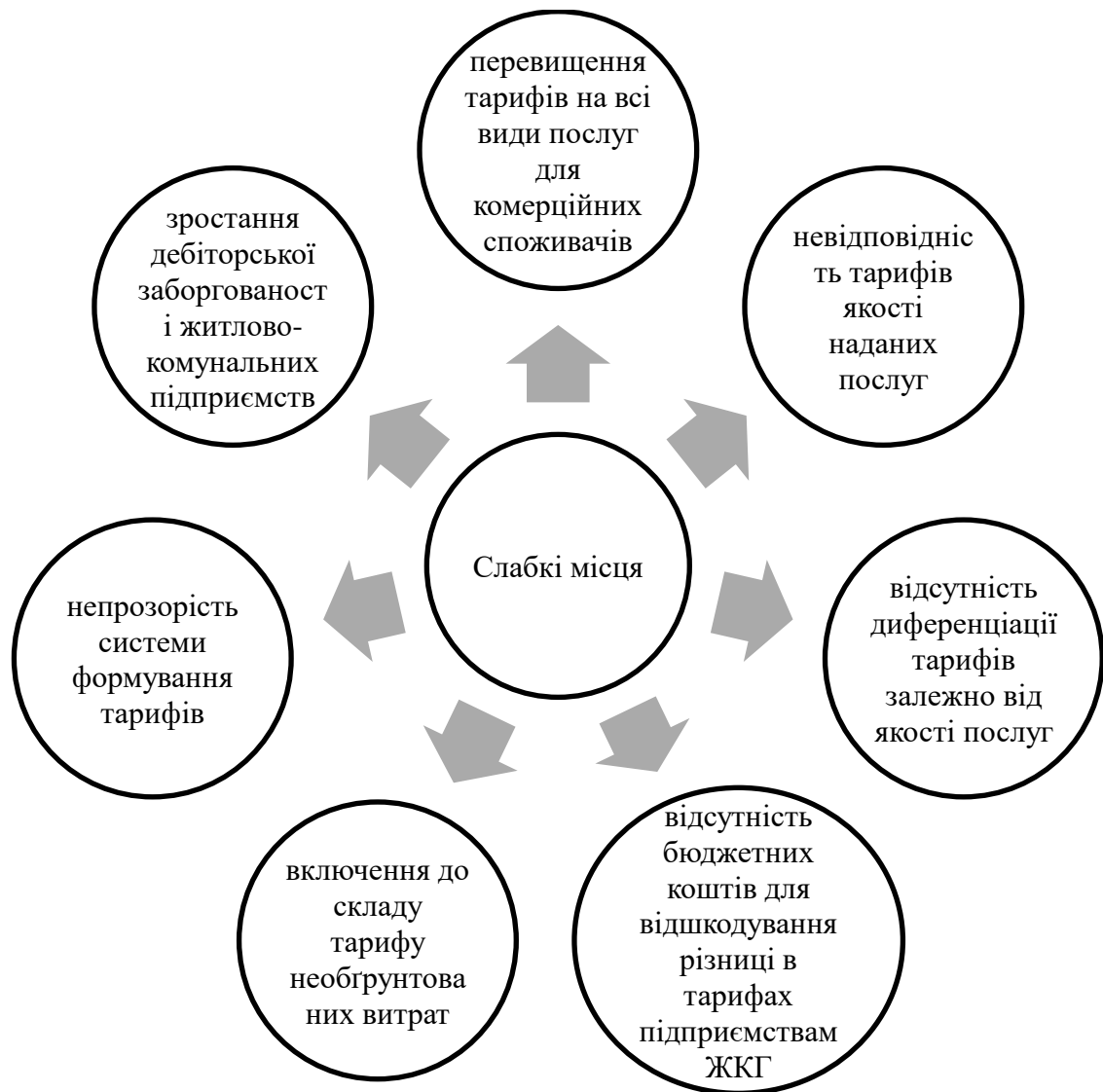


Рис. 2.3. Найбільш слабкі місця існуючої системи тарифного регулювання житлово-комунальних послуг

З огляду на це більшість дослідники цієї тематики сходиться на тому, що наявний механізм ціноутворення та формування тарифної політики є недостатньо ефективним і мова йде про необхідність економічно обґрунтованих тарифів.

Сучасна тарифна політика України також характеризується невідповідністю величини тарифу витратам на житлово-комунальні послуги. Формульна складність і публічна непрозорість питань щодо формування та встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги залишається однією з основних проблем щодо реформування ЖКГ. Останніми роками в Україні

зроблено чимало кроків для врегулювання питань тарифоутворення в галузі ЖКГ, однак ситуація складається таким чином, що на невідповідність очікуванням скаржаться не лише споживачі житлово-комунальних послуг, але і виробники. І якщо перші вважають, що тарифи надто високі, то виробники житлово-комунальних послуг заперечують це із посиланням на те, що тарифи не відшкодовують економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво.

На сьогодні повноваження щодо встановлення тарифів розподілено між Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, та органами місцевого самоврядування. За вимогами чинного законодавства України уповноваженні органи зобов'язані встановлювати тарифи на комунальні послуги в розмірі економічно обґрунтованих витрат. Установлення Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування державних регульованих цін на товари в розмірі, нижчому від економічно обґрунтованого розміру, без визначення джерел для відшкодування різниці між такими розмірами за рахунок коштів відповідних бюджетів не допускається і може бути оскаржено в судовому порядку.

Механізм ціноутворення на послуги ЖКГ повинен бути прозорим і зрозумілим платникам даних послуг. Споживачі житлово-комунальних послуг мають розуміти змістовну сутність тарифу. Тариф – це розмір плати в розрахунку на одиницю послуги певної якості, що забезпечує відшкодування з боку споживача обґрунтованих витрат економічної діяльності підприємства та отримання прибутку. З метою зняття соціального напруження серед населення на сьогодні є необхідність у посиленні компетентними органами інформаційно-роз'яснювальної роботи з питань регіональної тарифної політики й тарифів на житлово-комунальні послуги. Сьогодні під час установлення тарифів виникають дві проблеми: перша пов'язана з потребою в збалансуванні економічних та фінансових інтересів підприємств природних локальних монополій із соціальними цілями; друга – зі збалансуванням якості комунального обслуговування і можливого підвищення витрат.

Окрім того, варто ще раз зазначити, що сьогодні в ЖКГ склалася така ситуація, що тарифи на послуги не відшкодовують підприємствам фактичних витрат на їх надання. Наявність такої ситуації спричинює відповідні спори між суб'єктами-учасниками даного процесу.

Ще однією рисою, якою характеризується сучасна галузь ЖКГ в контексті сплати за комунальні послуги, є така: сьогодні в Україні підприємства житлово-комунальної сфери часто змушують людей оплачувати послуги, яких ті фактично не одержують. Наприклад, під час надання послуг з тепlopостачання і постачання гарячої води повинна підтримуватися певна температура теплоносія, але ця плата нерідко нараховується за нормативами, без врахування того, підтримувалася така температура чи ні. Завищеними є норми споживання холодної води. Багато послуг, які входять до квартирної плати, просто не надаються. Така ситуація складається через збереження в нашій країні монополізованої системи експлуатації житла і надання житлово-комунальних послуг. Житлово-комунальні організації не мають реальних стимулів підвищувати якість надання послуг та знижувати їх вартість, а споживач, позбавлений можливості вибору, змушений сплачувати за послуги, які він фактично не отримував.

Ще одним аспектом проблематики регіональної тарифної політики в галузі ЖКГ є наявність великої кількості пільгових категорій споживачів житлово-комунальних послуг. Дана неоднозначна ситуація одночасно містить соціально-гуманістичну та раціонально-економічну складові. У зв'язку із цим, віддаючи перевагу раціонально-економічній складовій, в період повоєнного відновлення є необхідність на законодавчому рівні переглянути раціональність і доцільність існуючої системи пільг та субсидій, а саме: змінити перелік категорій пільгових споживачів житлово-комунальних послуг та активно реалізувати у практичній площині процес заміни пільг і субсидій на конкретні адресні грошові виплати населенню [39, с. 32].

Про несвоєчасну та неповну сплату за житлово-комунальні послуги (ЦО та ГВП, водопостачання та водовідведення, управління багатоквартирними

будинками, вивезення побутових відходів) свідчить інформація Державної служби статистики України (дані не оновлюються з 2022 року через воєнний стан).

Варто зазначити, що соціально-економічні наслідки від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, а потім повномасштабна російська агресія, що триває – суттєво знизили спроможність населення України до своєчасної та повномірної сплати за житлово-комунальні послуги.

Аналіз ситуації, яка склалася на сьогодні в житлово-комунальному секторі, свідчить про недостатній обсяг державного фінансування підприємств та організацій цієї сфери, дефіцит інвестиційних ресурсів для його розвитку та підвищення якості житлово-комунальних послуг. Крім цього, реалізація основних засад політики децентралізації, яка полягає у трансформації процесу розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральними і локальними рівнями управління, зумовлює необхідність в удосконаленні системи фінансування ЖКГ, а саме: складу, структури та джерел формування фінансових ресурсів.

У зв'язку із цим зазначаємо, що розпочата в Україні реформа децентралізації покликана сприяти соціально-економічному розвитку місцевих територіальних громад. В умовах децентралізації оптимізуються джерела формування доходів місцевих бюджетів, розширюються права і компетенції місцевих органів влади у сфері місцевих фінансів й надається право органам місцевого самоврядування самостійно формувати та реалізовувати місцеву політику, визначати напрями розподілу фінансових ресурсів. Механізм фінансового забезпечення покликаний сприяти ефективній життєдіяльності територіальних громад та розвитку різних галузей економіки, серед яких провідне місце займає місцева галузі ЖКГ. Однак у сучасній Україні стан ЖКГ більшості територіальних громад є незадовільним. Головними проблемами сучасної галузі ЖКГ є недостатність фінансових ресурсів; нестача бюджетної фінансової підтримки; високий ступінь зношеності основних фондів;

неефективна управлінська діяльність тощо. Все це призводить до довготривалого й малоефективного процесу реформування вітчизняної галузі ЖКГ, що у підсумку впливає і на місцевий стан системи ЖКГ територіальних громад.

Системна криза у сфері комунального господарства є наслідком непослідовної політики реформування галузі, повільного розвитку конкурентних ринкових відносин, відсутності ефективної цінової політики, зволікання із впровадженням дієвих економічних стимулів щодо заохочення приватного підприємництва. Вирішення цих питань потребує комплексного підходу на державному рівні. Адже ЖКГ України характеризується на сьогодні непомірною енерговитратністю, що погіршується системними російськими атаками на енергоінфраструктуру. Відповідно до статистичних даних, загальні витрати енергоресурсів у цій галузі у 1,5-2 рази вищі, ніж у більшості європейських країн, що свідчить про необхідність зміни даної ситуації.

Оптимальним варіантом зміни такого становища є комплексна модернізація комунальної сфери України, що дасть змогу підвищити енергоефективність галузі, зменшити капітальні вкладення в заміну інфраструктурного обладнання та наблизитися до європейських стандартів – однак це потребує значного обсягу інвестицій, які можливо залучити вже протягом періоду повоєнного відновлення.

2.2. Проблеми державного управління наданням житлово-комунальних послуг населенню в умовах воєнних дій

Однією з головних проблем вітчизняної галузі ЖКГ є незадовільна якість надаваних споживачам послуг, що призводить до активного зростання невдоволеності населення та підвищення соціального напруження в українському суспільстві. Негативні настрої посилюються з урахуванням складної ситуації у країні, спричиненої повномасштабною російською агресією, що триває з 24 лютого 2022 року – одразу після пандемії хвороби COVID-19, –

в сукупності зазначене призвело до погіршення соціально-економічного та матеріально-фінансового стану населення на тлі підвищення вартості житлово-комунальних послуг незадовільної якості.

Отже, у нинішніх умовах українського сьогодення особливого актуального значення набуває нормативно-правовий механізм контролю за якістю житлово-комунальних послуг органами самоорганізації населення.

Вивчаючи ЖКГ з точки зору розвитку економіки країни, можемо сказати, що особливість галузі в тому, що вона формує середовище життя соціуму, адаптуючись до ринкових умов та відносин, які складаються в країні, і водночас виконує соціальну функцію із захисту населення. Тому ЖКГ по своїй суті може породжувати достатньо серйозні соціальні та економічні проблеми й призводити до соціальних суперечностей у суспільстві [74, с. 44].

Комунальні підприємства утворюють окрему підгалузь ЖКГ, і послуги, які вони надають, мають такі характеристики, що відображені в табл. 2.1. Ці послуги також належать до суспільних благ, проте цей вид послуг є платним для соціуму.

Таблиця 2.1

Характерні риси послуги ЖКГ

Характерна риса	Її значення
Незамінність	Визначає характер споживання послуг, який не дозволяє споживачам відмовитися або скоротити їх споживання при підвищенні цін на послуги
Безперебійність і надійність	Комунальні послуги відрізняються від інших видів послуг і товарів, що пов'язано з доступністю їх споживання в будь-який час, коли виникає необхідність
Достатність потреби	Можливість задоволення потреби в послугах у повному обсязі, що є одним з важливих показників якості комунального обслуговування
Повсюдність	Споживач не може бути виключений із споживання цих благ незалежно від того, платить він за них чи ні

Це пояснюється особливостями організації надання населенню країни комунальних послуг, оскільки діяльність комунальних служб має суспільний характер, послуги споживаються колективно і тому мають ознаки суспільного блага, а в їх основу покладаються суспільні ресурси. Споживання є суспільним навіть у тих випадках, коли на перший погляд послуга надається індивідуально.

Таким чином, в умовах кризового стану галузь ЖКГ виступає важливою складовою економічної діяльності. При відповідній соціально-економічній політиці він може визначатися як напрям та механізм економічного зростання і стати основою для розвитку приватного капіталу, відігравати значну роль в економічній діяльності держави. Комунальні послуги є необхідними, хоча й недостатніми умовами існування людини, і багато в чому визначають якість нашого життя.

Житлово-комунальні послуги поділяються на житлові послуги та комунальні. Житлова послуга – це послуга з управління багатоквартирним будинком, а комунальна – послуга з постачання та розподілу природного газу, постачання та розподілу електричної енергії, постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, поводження з побутовими відходами.

Статтею 3 закону «Про житлово-комунальні послуги» окреслено основні принципи державної політики з надання житлово-комунальних послуг, а саме:

- забезпечення раціонального використання наявних ресурсів та сталого розвитку населених пунктів;
- створення та підтримання конкурентного середовища при виробленні та наданні житлово-комунальних послуг, забезпечення контролю у сфері діяльності природних монополій;
- забезпечення функціонування підприємств, установ та організацій, що виробляють, виконують та/або надають житлово-комунальні послуги, на умовах самофінансування, досягнення рівня економічно обґрунтованих витрат на виробництво таких послуг;

- регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги у випадках, визначених законом, з урахуванням досягнутого рівня соціально-економічного розвитку, природних особливостей відповідного регіону та технічних можливостей;
- забезпечення рівних можливостей доступу до отримання мінімальних норм житлово-комунальних послуг для споживачів незалежно від соціального, майнового стану, віку споживача, місцезнаходження та форми власності юридичних осіб тощо;
- дотримання встановлених стандартів, нормативів, норм, порядків і правил щодо кількості та якості житлово-комунальних послуг [56].

Аналізуючи принципи, за якими побудована державна політика з надання житлово-комунальних послуг, можна сказати, що всі вони порушуються або не виконуються повною мірою.

Багато уваги приділено й питанням якості та ефективності надання житлово-комунальних послуг. Відповідно до п. 3 ст. 16 зазначеного закону якість комунальної послуги повинна відповідати вимогам, встановленим законодавством та договорами. Визначено, що обов'язок забезпечення відповідності якості комунальної послуги встановленим вимогам покладається на виконавця такої послуги, а обов'язок забезпечення відповідності якості послуги з управління встановленим вимогам та договору – на управителя багатоквартирного будинку. Зі скаргами щодо неналежної якості комунальної послуги звертаються найчастіше до Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів (Держпродспоживслужби). Але насправді процедура оскарження якості комунальних послуг виявляється достатньо складною й незрозумілою, що свідчить про те, що більшість споживачів не зможуть її здійснити або виконати умови проведення. Наприклад, перед тим, як зібрати пакет необхідних документів до Держпродспоживслужби, споживач має провести переговори з надавачем комунальної послуги і довести її неналежну якість шляхом отримання листів з відповідями та іншою необхідною інформацією. Крім того,

не в усіх районних центрах є представництва Держпродспоживслужби, тому споживачам сільських територій необхідно дістатися до обласного центру, що також ускладнює процедуру скарги або пропозиції. Але основною проблемою для громадян є слабка правова культура та відсутність пакета якихось уніфікованих, окрім актів-претензій, документів. Немає бланків та зразків оформлення фіксації послуг неналежної якості. Елементарно відсутні зразки листів-звернень до Держпродспоживслужби, до постачальників комунальних послуг, тому з метою оформлення звернення громадянин спочатку має знайти юриста, витратити свої час та кошти і тільки потім розпочати процес.

Зважаючи на це, кількість звернень до цієї служби щодо неналежної якості житлово-комунальних послуг, згідно із оприлюдненою інформацією Спілки споживачів комунальних послуг, за 9 місяців 2023 року зафіксовано 2 123 скарги в сфері житлово-комунальних послуг (рис. 2.4).

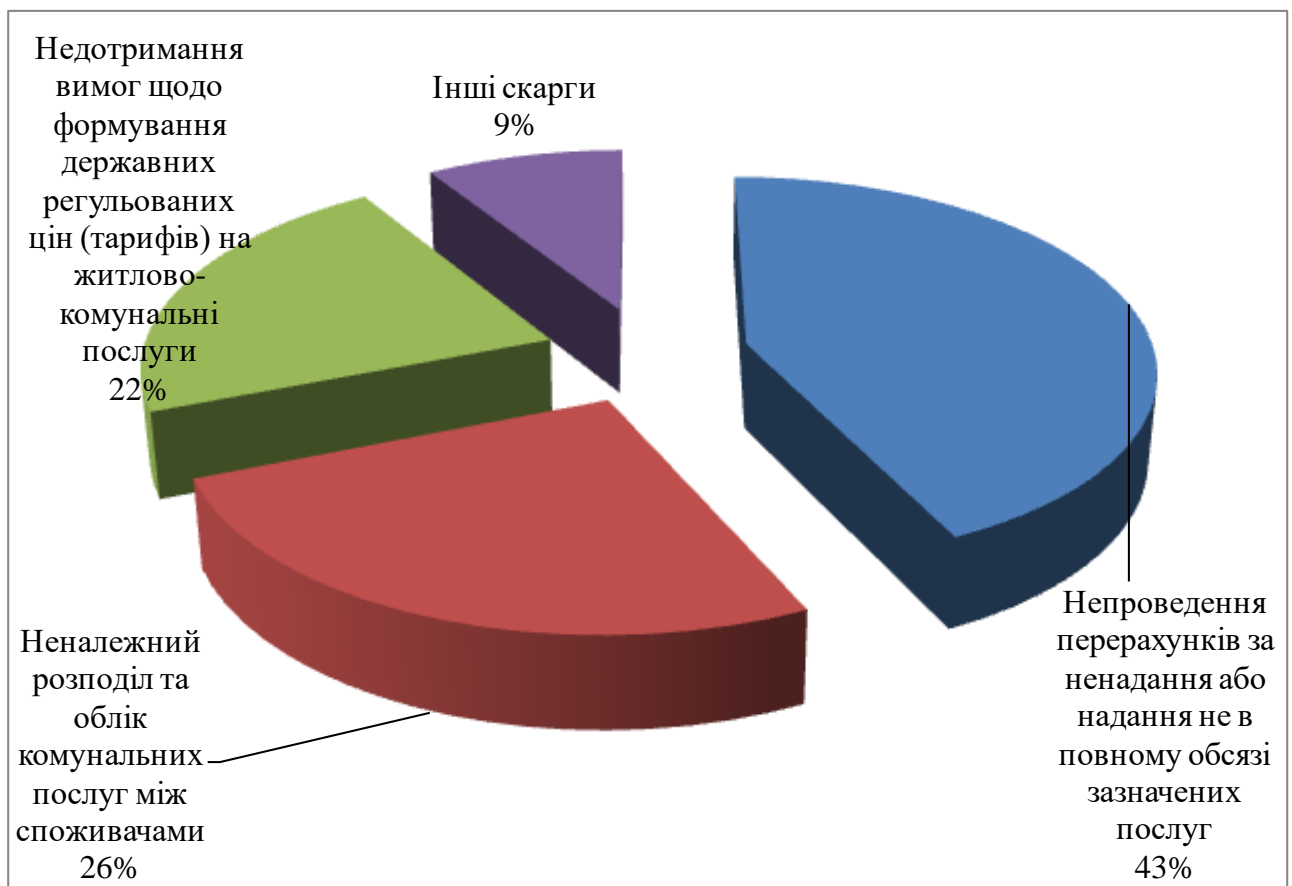


Рис. 2.4. Структура звернень щодо неналежної якості житлово-комунальних послуг (за 9 міс. 2023 року)

Переважає більшість українців, а саме 43%, скаржаться на непроведення перерахунків за ненадання або надання не в повному обсязі зазначених послуг. Ще 26% звернень стосуються неналежного розподілу та обліку комунальних послуг між споживачами; 22% – недотримання вимог щодо формування державних регульованих цін (тарифів) на житлово-комунальні послуги.

Ситуація ускладнювалася тим, що у 2023 році орган, який міг би проводити перевірки за зверненнями споживачів – Держпродспоживслужба – позбавлений такої можливості відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану». З початку 2023 року, за повідомленням Держпродспоживслужби, 38% скарг, які вона отримала, стосуються саме якості житлово-комунальних послуг.

Тобто понад 2 тис. звернень для України за рік (у 2022 році було 7 тис.) – це дуже мало, і цей факт свідчить, як можна припустити, не про високу якість житлово-комунальних послуг і відсутність проблем у галузі, а про недостатню правову культуру та складність самої процедури оскарження якості або умов надання послуги. З цієї кількості скарг лише половина була задоволена і громадянам повернули кошти.

Окрім зазначених норм законодавства, питання якості надання житлово-комунальних послуг регулюються також нормативними документами НКРЕКП. У нашій країні в секторі газо- та електропостачання діють мінімальні стандарти якості послуг, які визначені НКРЕКП, за порушення яких споживачу передбачається компенсація у вигляді одноразового зменшення наступної платіжки, у разі ненадання компенсації у встановлений термін її сума подвоюється. Параметри та критерії якісних комунальних послуг зазначені безпосередньо в договорах між споживачем і надавачем послуг. Типові договори затверджуються постановами уряду та НКРЕКП. Проте споживачі, на жаль, доволі рідко бувають добре обізнані з цими договорами, у яких, до речі, не завжди чітко встановлюються параметри послуг [80].

Таким чином, на основі вивчення основних характеристик стає очевидно, що сьогодні галузь ЖКГ характеризується постійністю кризового стану, тому стратегії, які тут формуються, мають враховувати умови невизначеності в часі та обмеженості ресурсів, до яких відносять не тільки сировинні, енергетичні та інші ресурси, а також кадровий та часовий ресурси.

Серед основних причин кризи ЖКГ, які посилені повномасштабною російсько-українською війною, визначають такі:

- зношеність інфраструктури, основних мереж та засобів;
- збитковість діяльності підприємств ЖКГ;
- недостатність фінансування з боку держави;
- фінансування більшої частини витрат за рахунок місцевих бюджетів, які не мають можливості в повному обсязі забезпечити фінансування всіх проблем ЖКГ.

У сукупності зазначені проблеми призводять до того, що відбувається падіння обсягів наданих послуг, зниження їх якості та рівня задоволення населення в отриманих послугах ЖКГ.

Таким чином, аналіз цих проблем дасть змогу визначати механізми державного управління розвитком ЖКГ, запроваджувати заходи антикризового управління та визначати їх доцільність, що має надати можливість оновити підходи до реформування ЖКГ та управління розвитком ЖКГ, більш ефективно використовуючи бюджетні ресурси тощо.

У цілому, як зазначалося вище, незадовільний стан ЖКГ стосується не тільки неефективних житлово-комунальних послуг, а також полягає в площині системної кризи, яка спостерігається для національної економіки України внаслідок повномасштабного вторгнення. Зазначений факт обумовлює розглядати кризу ЖКГ з двох аспектів: як кризу галузі загалом, так і кризу, що спричинена воєнними діями – руйнуваннями, ракетним терором тощо. Для усунення цих перешкод необхідно запроваджувати антикризові механізми

державного управління розвитком ЖКГ, але нажаль вони недостатньо досліджені – саме для умов воєнного стану.

На окрему увагу, як елемент нормативно-правового механізму контролю за якістю житлово-комунальних послуг органами самоорганізації населення в сучасній Україні, заслуговує громадський контроль, що є запорукою демократизації та побудови громадянського суспільства.

Громадський контроль слід розглядати як громадську оцінку ступеня виконання органами влади та іншими підконтрольними об'єктами їх соціальних завдань, дотримання певних соціальних норм. Такий контроль є формою участі громадськості в управлінні для підвищення ефективності діяльності органів публічної влади, підприємств, установ і організацій, які надають соціальні послуги. Суб'єктами громадського контролю можуть бути як окремі громадяни, так і об'єднання громадян.

Актуальною і сьогодні залишається теза, що низька ефективність громадського контролю пов'язана з відсутністю (або низьким рівнем) суб'єктивної зацікавленості громадянина у здійсненні контролю, відсутністю у суб'єкта контролю необхідного рівня знань, внутрішньої організації, що забезпечить його здатність до виконання цієї функції, а також з неналежним забезпеченням можливості отримання об'єктивної інформації про результати діяльності органів місцевого самоврядування та їх оцінку. Для успішного функціонування й розвитку місцева влада гостро потребує постійного узгодження власних дій з громадськими потребами та інтересами, які відстоює населення як безпосередньо, так і через об'єднання громадян. Громадський контроль є ефективним чинником залучення людей до громадської діяльності, що дає їм змогу набувати цінний досвід і навички самоорганізації та реалізації власних інтересів у поєднанні з інтересами суспільства.

Наприклад, якщо подивитися на досвід Новоолександрівської сільської об'єднаної територіальної громади – щодо управління та контролю за якістю житлово-комунальних послуг, то слід зазначити застосування «Особистого кабінету спеціаліста надавача ЖК послуг» (рис. 2.5)

Інструкція "Особистий кабінет спеціаліста надавача ЖК послуг"

опубліковано 20 грудня 2022 року о 12:25

Рис. 2.5. «Кабінет надавача ЖК послуг» Новоолександрівської сільської об'єднаної територіальної громади

Для цього – для надання якісних послуг з призначення та виплати субсидій всім постачальникам (надавачам) комунальних послуг, а саме: виконавцям комунальних послуг, управителям багатоквартирних будинків, об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків необхідно було зареєструватись до 01.01.2023 на вебпорталі електронних послуг Пенсійного фонду України [23].

Крім того, Новоолександрівська сільська об'єднана територіальна громада підтримує електронний кабінет «Управитель/ Об'єднання/ Виконавець комунальних послуг» (додаток А)

Виходячи з цього, громадський контроль є суспільною контрольною функцією. Одна із сутностей контрольної функції органів самоорганізації населення полягає в тому, що ці органи контролюють якість наданих громадянам, які проживають у жилих будинках на території діяльності органу самоорганізації, житлово-комунальних послуг і якість проведених у цих будинках ремонтних робіт тощо. У зв'язку з тим, що якість, а отже, і проблеми контролю за якістю послуг найбільше хвилюють саме споживачів житлово-

комунальних послуг, пропонується до Статутів територіальних громад активніше включати положення щодо запровадження та реалізації відповідного громадського контролю. Ця норма має бути уніфікованою по відношенню до всіх сфер життєдіяльності громади й не обмежуватися лише сферою надання житлово-комунальних послуг.

Право долучатися до регулювання відносин у сфері надання житлово-комунальних послуг держава надала органам місцевого самоврядування, а отже, і органам самоорганізації населення. У контексті побудови в Україні громадянського суспільства первинна роль відносно контролю за якістю житлово-комунальних послуг об'єктивно має належати органам самоорганізації населення як виразнику інтересів та проблем територіальної громади.

На нашу думку, на законодавчому рівні доцільно розробити дієвий і практичний механізм здійснення контролю за якістю житлово-комунальних послуг органами самоорганізації населення саме з урахуванням існуючих реалій сучасної України в умовах необхідності активізації громадянського суспільства та загострення соціально-економічної ситуації.

На основі вищевикладеного, можна констатувати, що новоствореним у 2020 р. об'єднаним територіальним громадам необхідно розробити та затвердити дієві місцеві програми реформування та розвитку житлово-комунального господарства. Серед основних завдань таких програм має бути залучення громадськості до процесу контролю за якістю житлово-комунальних послуг. Як один зі шляхів досягнення вищезазначеного завдання пропонуємо такий: систематизуючи чинні норми права, місцеві органи публічної влади мають запропонувати споживачам житлово-комунальних послуг єдиний алгоритм забезпечення участі членів територіальних громад у здійсненні громадського контролю за наданням послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій [65].

Складовими цього алгоритму можуть бути такі:

– громадський контроль за відбором виконавців послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій;

- громадський контроль за процесом визначення переліку послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій, розрахунком тарифів на ці послуги, узгодження їх з жителями будинків;
- громадський контроль за порядком надання послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій, їх якісними та кількісними показниками;
- публічні звіти про стан надання послуг з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій.

Залучення громадськості в особі окремих громадян, органів самоорганізації населення, які є споживачами житлово-комунальних послуг, до здійснення такого контролю приведе до зниження ризиків змови представників підприємств-виконавців житлово-комунальних послуг та органів публічної влади й підвищить обопільну відповідальність даних підприємств-виконавців житлово-комунальних послуг та їх споживачів.

2.3. Необхідність інвестування у відновлення ЖКГ В умовах війни та повоєнної відбудови України

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну, яке почалося 24 лютого 2022 року, спричинило значні жертви серед цивільного населення, пошкодження інфраструктури та виробничих активів, призвело до серйозних соціальних та економічних втрат.

Перші місяці війни характеризувалися боями в критично важливих містах та регіонах, таких як Маріуполь, Київщина, Харківщина, окремі райони Запорізької та Херсонської областей, тобто, в тих регіонах, де зосереджено значний економічний потенціал України.

Однак, починаючи з квітня 2022 року, українська влада повернула більше половини цієї території під свій контроль. З іншого боку, з вересня 2022 року спостерігається зростання збитків через використання дистанційно доставлених вибухових речовин (наприклад, ракет, безпілотників) для націлювання на

критичну інфраструктуру, в першу чергу, енергетичну. Ці зрушення в траєкторії війни знайшли відображення в оновленій оцінці збитків і потреб України, а також у змінах, що відбулися після першої оцінки збитків та потреб (RDNA1), яка оцінювала соціально-економічні результати війни до 1 червня 2022 року.

Друга, на сьогодні остання, оцінка шкоди та потреб (RDNA2) була здійснена спільними зусиллями Світового банку, урядом України, Європейської Комісії та Організації Об'єднаних Націй і представляє оцінку наслідків війни за один рік відповідно до загальновизнаної методології. Ця оцінка кількісно визначає пряму фізичну шкоду інфраструктурі та будівлям і кількісно визначає потреби витрат на відновлення та реконструкцію. RDNA2 спрямована на підтримку України з боку партнерів з терміновим плануванням інвестицій на відновлення та реконструкцію. RDNA2 також оцінює виконання у 2023 р. пріоритетних витрат, які враховують термінові потреби відновлення та реконструкції, пріоритети уряду, потенціал для відновлення різних секторів, а також, певною мірою, доступне фінансування .

У зв'язку з триваючою війною існують певні обмеження даних і припущень втрат та заходів щодо їх відновлення, які зазначаються в звіті.

За весь рік війни було завдано прямих збитків українській інфраструктурі на суму понад 135 мільярдів доларів США. Найбільше постраждали сектори ЖКГ (38 відсотків), транспорт (26 відсотків), енергетика (8 відсотків), торгівля та промисловість (8 відсотків) і сільське господарство (6 відсотків)[70].

Донецька, Харківська, Луганська, Запорізька, Київська та Херсонська області зазнали найбільших прямих втрат. Найбільший приріст прямих втрат, у порівнянні з оцінкою RDNA1 з 1 червня 2022 р., зазнали сектори енергетики, ЖКГ і транспорту.

Сільськогосподарські збитки також значно зросли, що відображає як збільшення руйнування активів, так і багато інших поточних даних. Але збитки з 1 червня 2022 року не зросли настільки, наскільки могли б бути очікувані. Це тому, що незважаючи на помітне загострення бойових дій у прифронтових

районах тут відбулося набагато менше негативних змін, ніж у перші три місяці агресії, як зазначено в звіті RDNA1.

Загальні потреби інвестицій у реконструкцію та відновлення перевищують 411 мільярдів доларів США, що у 2,6 рази перевищує фактичний ВВП України у 2022 р. Витрати враховують інфляцію, зміни ринкових умов, сплеск цін у будівництві, який зазвичай спостерігається в районах масового будівництва, високі страхові премії та перехід до нижчої енергоємності та більшої стійкості та інклюзивності. Найвище оцінені потреби транспортної інфраструктури (22 відсотки), у житловому будівництві (17 відсотків), енергетиці (11 відсотків), у соціальному захисті і засобах першої необхідності (10 відсотків), потреби небезпеки через вибухонебезпечні речовини (9 відсотків), сільське господарство (7 відсотків). Зокрема, потреби в управлінні небезпекою через вибухонебезпечні речовини зменшилися, у порівнянні з RDNA1, завдяки покращенню оцінки показників території, яка вважається потенційно забрудненою вибухівкою, очищення деяких територій і перехід до більш економічно ефективних підходів до відновлення забруднених територій. Інші сфери – такі як сектори людського розвитку (включаючи охорону здоров'я та освіту), а також комерція та бізнес – також суттєво сприяють вирішенню ряду проблем [70].

У таблиці 2.2 наведемо потреби у пріоритетних інвестиціях по секторах, у тому числі задля повоєнної відбудови України.

Таблиця 2.2

Потреби у пріоритетних інвестиціях по секторах в Україні в умовах війни, млрд. дол. США

Сектори	Пріоритети урядового фінансування		Пріоритети інвестування приватних корпорацій та державних підприємств				Разом
	Поточні витрати	Інвестиційні витрати	Витрати уряду (для ДП)	Державні підприємства	Інвестиції енергетичних операторів	Фінансові корпорації	
Енергетична		0,7		1,4	1,2		3,3

Продовж. табл. 2.2

інфраструктура							
Розмінування		0,4					0,4
Відбудова житла		1,9					1,9
Критична та соціальна інфраструктура, у тому числі	0,3	4,8		0,7			5,8
транспорт		2,8		0,7			3,5
соціальна та адміністративна інфраструктура	0,1	1,2					1,3
комунальні послуги	0,2	0,2					0,4
цифрова інфраструктура		0,5					0,5
Приватний сектор			1,2			1,5	2,7
сільське господарство			0,6				0,6
комерційний та промисловий сектори			0,6			1,5	2,1
Разом	0,3	7,8	1,2	2,1	1,2	1,5	14,1

У всіх секторах вартість розчищення руйнувань та поводження з будівельним сміттям (знесення зруйнованих будівель у разі необхідності) перевищує 5 мільярдів доларів США. З червня 2022 року сектори з найбільшим зростанням потреб – енергетика, соціальний захист і засоби першої необхідності, транспорт, сільське господарство та житло. За наведених даних сектори, що відносяться до ЖКГ, потребують щонайменше 9,1 млрд дол. США інвестицій.

Серед географічних районів найбільше зросли потреби у Донецькій, Харківській, Луганській та Херсонській областях.

Важливо також визнати, що після RDNA1 деякі потреби були задоволені урядом України за підтримки своїх партнерів. Наприклад, у сфері охорони здоров'я понад 500 пошкоджених закладів були частково або повністю відремонтовані; а також в енергетичному та транспортному секторах було

забезпечено надання обладнання, матеріалів та фінансування для швидкого ремонту.

У 2022 році український уряд також отримав значну гуманітарну допомогу в розмірі 3,4 мільярда доларів США.

Задоволення загальних оціночних потреб буде критичним для довгострокового відновлення, але не всі потреби негайно задовольняються.

Термін залежатиме від:

- наявності фінансування;
- абсорбційної спроможності українського бюджету;
- його імплементаційної спроможності;
- координації між міністерствами, місцевими органами влади, громадянським суспільством, громадськими організаціями та іншими агенціями-виконавцями;
- готовності приватного сектора підтримувати та допомагати в реалізації інвестицій;
- наявності матеріалів і робочої сили;
- майбутньої траєкторії війни [35].

Однак, невідворотними є величезні соціальні та економічні витрати, які понесуть особливо вразливі найбільш бідні верстви населення, якщо найнагальніші потреби не задовольняються в короткостроковій перспективі.

Через врахування нагальних потреб і можливостей їх реалізації, а також узгодження з урядом пріоритетів відновлення та реконструкції, RDNA2 оцінює пріоритети реалізації на 2023 рік у близько 14 мільярдів доларів США, або близько 3,5 відсотка загальних визначених потреб. Загальна потреба у 2023 році в усіх охоплених секторах RDNA2 передбачає інвестиції близько 18 мільярдів доларів США. Це з урахуванням уже вжитих урядом заходів для забезпечення нагальних потреб своїх громадян за рахунок свого бюджету, зокрема підтримки ТПО, широкого забезпечення соціального захисту та вже здійснених запозичень.

Беручи до уваги ці державні пріоритети станом на березень 2023 р., RDNA2 визначає пріоритети інвестування на 2023 рік у розмірі 14 мільярдів доларів США. Інвестиції домінують у трьох секторах: транспорт, енергетика та житло. Окрім цих секторів, значна підтримка (2,7 млрд. дол. США) є пріоритетом для каталізації інвестицій з приватного сектора, включаючи сільське господарство, для підтримки його продуктивної потужності, відновлення та реконструкції. Ця підтримка включає комбінацію грантів та субсидованих кредитів разом із гарантіями та інструментами страхування для зменшення ризиків інвестицій приватних осіб.

Досягнення пріоритетів на 2023 рік вимагатиме додаткового фінансування близько 11 мільярдів доларів США. Це включає 6 мільярдів доларів США на фінансування прямих бюджетних потреб та майже 5 мільярдів доларів США на забезпечення потреб для підтримки державних підприємств та приватного сектору. З визначених пріоритетів у розмірі 14 мільярдів доларів США 9,3 мільярда доларів США потребують прямі державні витрати через капітальні та поточні витрати та трансферти. З цих коштів 3,3 мільярда доларів США можуть бути спрямовані до бюджету на 2023 рік. Ще 6 мільярдів доларів США використані на профінансовані пріоритети, реалізовані урядом. Уряду також буде необхідно підтримати фінансування державних підприємств, а ще 1,5 мільярда доларів США необхідні для підтримки механізмів приватних інвестицій та зменшення ризиків [70].

Масштаб інвестицій, необхідних для відновлення України, буде значним і вимагатиме залучення державного та донорського фінансування з приватними інвестиціями. Підтримка партнерів у розвитку державних інвестицій є ключовою, але ці державні інвестиції повинні бути доповнені значними приватними інвестиціями для максимізації доступного фінансування для відновлення. Деякі сектори можуть використовувати обмежене державне фінансування для залучення додаткових приватних інвестицій. Існує можливість розробити інноваційні структури фінансування, щоб зменшити ризики та забезпечити збільшення приватного фінансування.

Луганська декларація про відновлення України від липня 2022 року окреслила керівні принципи для відновлення та реконструкції країни. Базуючись на міжнародному досвіді, у цьому звіті висвітлюються принципи, які доповнюють викладені в Лугано, включаючи забезпечення прагматичного, диференційованого та гнучкого підходу до збалансування найбільш нагальних потреб із тим, що можна досягти в середньостроковій перспективі.

Принципи Луганської декларації включають для України партнерство, спрямованість на реформи, прозорість, підзвітність і верховенство права; демократичну участь; залучення багатьох зацікавлених сторін; гендерну рівність і інклюзія; сталий розвиток, врахування впливу війни в різних географічних районах; зосередження на відновленні сталого розвитку, включаючи гармонізацію законодавства та політики України з європейським правом та стандартами Європейського Союзу та *acquis communautaire*; забезпечення готовності українських інституцій, систем та правил для прозорого та ефективного довгострокового відновлення та програми реконструкції, враховуючи державну зовнішню та приватну підтримку та ще недавні реформи децентралізації в Україні.

Задоволення потреб в Україні вимагатиме фінансування дуже масштабного, але організованого, послідовного реагування, що може допомогти забезпечити задоволення невідкладних потреб, а також створити основу для відновлення.

Маючи великі потреби в усіх секторах економіки та членів суспільства, Україна робить важкий вибір щодо визначення пріоритетів витрат для захисту життя та добробуту та підтримки економіки. У цьому контексті головним пріоритетом є забезпечення спроможності уряду фінансувати надання критично важливих послуг своїм громадянам, включаючи забезпечення повного соціального захисту. Крім цього, увага зосереджена на п'яти ключових питаннях відновлення та реконструкції.

Інвестиційні пріоритети:

1. Енергетична інфраструктура, включаючи відновлення та ремонт ліній передачі та розподілу відновлення та децентралізація генеруючих потужностей, включаючи розвиток відновлюваних джерел енергії та захист енергетичної мережі.

2. Гуманітарне розмінування, з акцентом на розбудову стратегічного та оперативного потенціалу для операції з розмінування (зокрема, управління та здійснення огляду, очищення, та операції з ленд-релізу).

3. Житло, включаючи легкий та капітальний ремонт.

4. Критична та соціальна інфраструктура та надання основних послуг уразливим верствам населення, у тому числі відновлення надання комунальних послуг, ремонт та реконструкція транспорту, інфраструктури (дороги, залізниці, мости, порти), а також ремонт і реконструкція шкіл, закладів охорони здоров'я та інших об'єктів соціальної та адміністративної інфраструктури.

5. Розвиток приватного сектору, включаючи гранти, кредитні лінії та механізми ризику для підтримки малих та середніх підприємств (МСП), мікропідприємств, сільськогосподарського сектору та експорту.

Найактуальніші інвестиції пов'язані з відновленням зруйнованих гідротехнічних фондів та водосховищ в районах, які нещодавно були повернуті під контроль українського уряду. Ці інвестиції допоможуть сектору відновитися, вирішивши основні проблеми, у т.ч. відсутність послуг водопостачання та зрошення для фермерів.

Підготовка до зимового сезону 2023/2024 має бути зосереджена на інвестиціях у відновлення доступу до електроенергії для мільйонів українців і для критичної соціальної інфраструктури, включаючи опалення, питну воду, очищення стічних вод, безпека високовольтних трансформаторів та ін. Негайно потребують інвестування близько 2,1 мільярдів доларів США. Ці заходи вважаються частиною загальної короткострокової перспективи (з 2023 по 2026 рр.)

Перспективи відбудови України передбачають інвестування в стійкі компанії та інфраструктуру. Збільшення експорту, поглиблення ланцюжків

доданої вартості в агробізнесі, налагодження виробництва екологічно чистої сталі та сприяння ІТ-стартапам створять можливості для економічного розвитку.

Українська бізнес-спільнота складається з двох нерівномірних сегментів, виклики та потреби яких частково збігаються, але й значною мірою відрізняються. Для забезпечення ефективних результатів, наша країна повинна бути націлена на потреби «пріоритетних галузей». Відновлення нашої країни у післявоєнний період повинно стати «клондайком». В перспективі воно створить суттєвий попит на довгомірний прокат та навіть вимагатиме розгортання додаткових потужностей для виробництва плоского прокату (з огляду на руйнацію «Азовсталі») [35].

На сьогодні доцільною передбачається системна реструктуризація металургійної галузі за умови сталої підтримки з боку державної. Найбільш важливим її аспектом має стати забезпечення тісного партнерства з ЄС для сприяння інтеграції української металургії в європейські ланцюжки доданої вартості. На сучасному рівні розвитку ІТ-компанії мають негативні наслідки за рахунок частого розірвання контрактів з боку клієнтів, а також підвищення ризиків кібербезпеки. Значна частка (55,7%) ІТ-стартапів ведуть подальшу співпрацю виключно з України. В наведеній ситуації важливою є фінансова підтримка, а саме отримання доступу до фінансування за кордоном. Доцільним є підвищення рівня заохочення інвестицій в стартап-акселератори, за умови додаткового навчання та менторської підтримки.

Поновлення економічного розвитку, подальше створення нових можливостей для сучасного бізнесу є можливим за умови інвестування в стійкі компанії та інфраструктуру. Зріст обсягів експорту, заглиблення ланцюжків доданої вартості в сільському господарстві, сприяння збільшенню виробництва екологічно чистої сталі та сприяння ІТ-стартапам створить можливості для економічного розвитку.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАДАННЯМ ЖИТЛОВО- КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

3.1. Європейський досвід державного управління енергоефективністю у галузі житлово-комунального обслуговування населення

За міжнародними стандартами, економіка України є однією з найбільш енерговитратних економік світу через велику частку енергоємних секторів, застарілих та неефективних технологій, вкрай зношених основних засобів, неефективних систем трансформації і постачання енергії та енергетично низькоефективного фонду будівель. Враховуючи високий рівень енергоемності економіки та імпортозалежності країни, неефективне використання енергоресурсів, енергоефективність сьогодні є найважливішим ресурсом для енергетичної безпеки країни, зниження імпортозалежності і гарантом формування необхідного потенціалу для подальшого розвитку економіки держави і суспільства.

Відповідно до статистичних показників і критерію підвищення рівня енергоефективності та енергозбереження, одними із найуспішніших держав світу в цьому напрямі є європейські країни. На шляху запровадження відповідних реформ для сучасної України є корисним вивчення, аналіз та узагальнення теоретичного та практичного тематичного досвіду європейських країн, що вже досягли значних успіхів у сфері енергоефективності та енергозбереження, а саме: у питаннях державного управління енергоефективністю та енергозбереженням у галузі ЖКГ, зокрема у його житловому секторі. Такий досвід може бути використаний для адаптації в українських реаліях, особливо в умовах повномасштабної війни та повоєнного відновлення.

На особливу увагу в контексті державного управління енергоефективністю та енергозбереженням у галузі ЖКГ заслуговує житловий сектор. Це пояснюється його енергоємністю в галузі ЖКГ.

На житловий сектор припадає значна частка загального обсягу споживання енергії, зниження якої дасть змогу зекономити енергоресурси та зменшити викиди окису вуглецю в атмосферу. Тому саме теплотехнічна санація будинків є ефективним способом досягнення сталого стану будинків та охорони клімату й навколишнього середовища. Найбільш рентабельними вони є у випадку їх поєднання з проведенням поточного чи капітального ремонту будинку [36].

Європейська державна система управління питаннями енергоощадності та підвищення енергоефективності включає у себе низку напрямів, що відображені на рис. 3.1.



Рис. 3.1. Європейська державна система управління питаннями енергоощадності

З рис. 3.1 видно, що ці напрями включають досить різноманітний спектр заходів державної політики і стосуються формування багаторівневої структури державного управління енергоощадністю з галузевою зоною відповідальності; наявністю координуючих органів, а також із розподілом окремих функцій у межах реалізації державної політики у сфері енергоощадності та підвищення енергоефективності між окремими органами виконавчої влади.

Державна система управління питаннями енергоощадності передбачає

- створення та впровадження системи об'єктивних ключових показників енергоефективності у плани розвитку в усіх галузях економіки і сфери діяльності;
- запровадження управлінських стимулів для підвищення енергоефективності;
- введення національних та міжнародних сучасних стандартів ефективності використання ресурсів;
- розроблення програм пільгового кредитування;
- надання державних субсидій і дотацій;
- активне впровадження системи енергоаудиту та енергоменеджменту;
- регулювання цін (тарифів) на енергоносії;
- розроблення систем грантів, системи штрафів, програм сертифікації та ін. Така розгалужена модель комплексно вирішує питання енергоефективності та значно сприяє результативності енергоефективних заходів.

Серед основних напрямів регулювання цієї сфери, найчастіше виділяють три, що відображені на рис. 3.2.

У європейській практиці такі інструменти застосовуються достатньо активно. Наприклад, одними із найпоширеніших форм державного стимулювання енергоощадності й підвищення рівня енергоефективності та енергозбереження в європейських країнах є активне впровадження

стимулювального ціноутворення й оподаткування енергоресурсів, стимулювання інвестицій у сферу енергоефективності та енергозбереження, комплекс заходів податкової підтримки тощо.

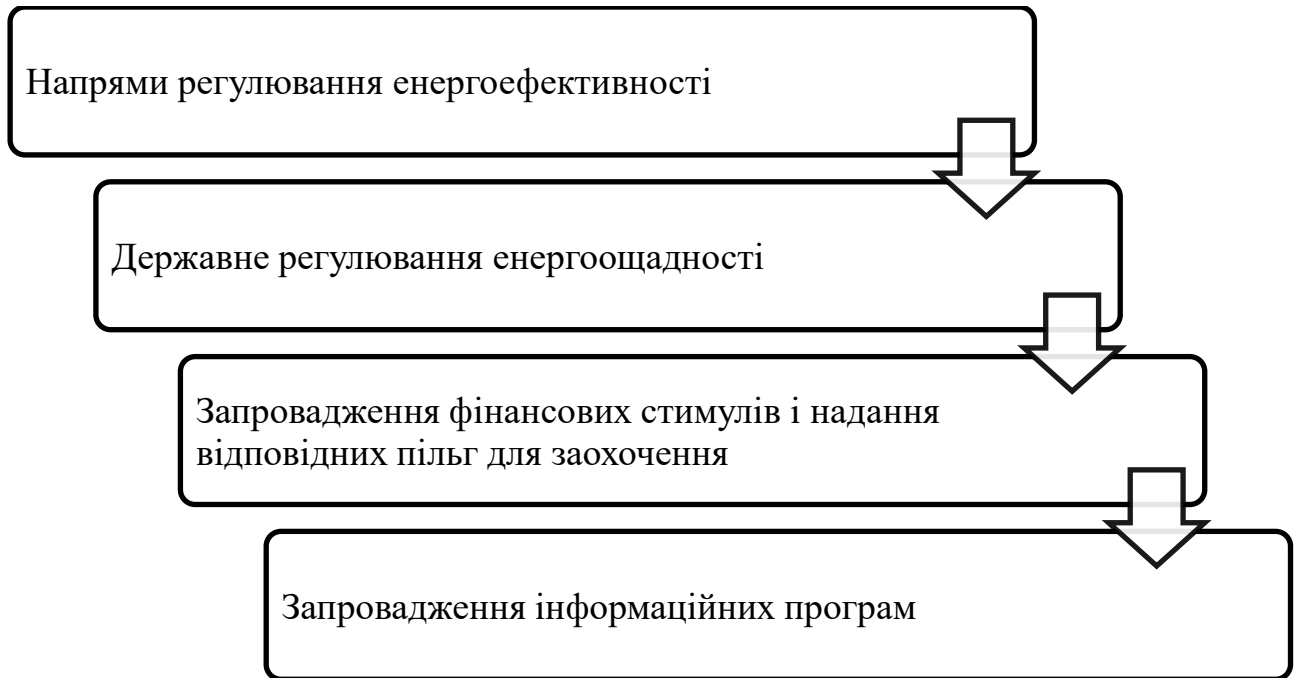


Рис. 3.2. Напрями регулювання енергоефективності у європейській практиці

Головною міжнародною установою в енергетичній сфері у межах Організації економічного співробітництва та розвитку є Міжнародне енергетичне агентство. Серед його членів є також і європейські країни. Головна мета установи сприяти міжнародному співробітництву в галузі вдосконалення світової структури попиту та пропозиції енергоресурсів й енергетичних послуг.

Рекомендації Міжнародного енергетичного агентства щодо реалізації державної політики у сфері підвищення рівня енергоефективності та енергозбереження поділяються на сім таких основних груп:

- міжсекторальні заходи політики;
- промисловість;
- транспорт;
- освітлення;

- комунальні послуги;
- побутові прилади й обладнання;
- будівлі: сучасні будівельні норми, стандарти і правила для нових будівель; «енергоефективні будівлі» (energy efficiency building), будівлі з низьким енергоспоживанням (low energy building), будівлі з «нульовим» споживанням енергії (zero energy building), «пасивні» будівлі (passive building), «розумні» будівлі (smart building), «інтелектуальні» будівлі (intelligent building), високотехнологічні будівлі (high-tech building); комплекс політичних заходів, спрямованих на підвищення рівня енергетичної ефективності в існуючих будівлях; схеми сертифікації будівель (кодифікація, стандартизація); підвищення енергетичної ефективності світлопрозорих конструкцій тощо [25, с. 123].

Відповідно до зазначених груп, розроблені рекомендації Міжнародного енергетичного агентства мають на меті допомогти країнам-учасникам у розробці та упорядкуванні комплексу тематично згрупованих заходів з підвищення рівня енергоефективності та енергозбереження й порівнянні результативних досягнень країн-учасниць у цьому питанні.

Одним з економічних локомотивів серед європейських країн, що активно реалізовує рекомендації Міжнародного енергетичного агентства, є Федеративна Республіка Німеччина. Її досвід державного управління енергоефективністю та енергозбереженням, зокрема, і в галузі ЖКГ, виявився успішним і може слугувати своєрідним прикладом для наслідування для сучасної України. Згідно із даними Євростату, національних планів дій у межах Директиви 2012/27/ЄС, саме Німеччина має одні з найдинамічніших показників підвищення рівня енергоощадності серед країн-членів Європейського Союзу.

У Німеччині найбільший внесок у збереження енергії здійснюється за рахунок успішно реалізованої ініціативи відносно створення LEEN (Learning Energy Efficiency Networks) («Навчальних мереж енергоефективності»).

Сьогодні виконано завдання «LEEN 500 plus» – створено більше п'ятисот таких навчальних мереж.

Німеччина вже кілька років допомагає містам України та галузям вітчизняної економіки зменшити енергоспоживання, не витрачаючи водночас власних коштів. За таких обставин змінюється підхід до енергоефективності, в органах публічної влади створюються відповідні департаменти. Подібний результат досягається як скороченням енергоспоживання, так і переходом на альтернативні джерела енергопостачання. На тлі постійно зростаючих цін на енергоносії ці методи особливо актуальні. Проєкт «Навчальні мережі енергоефективності» LEEN (Learning Energy Efficiency Networks) спрямований на скорочення споживання енергії в мережах, що за результатами апробації у Німеччині в середньому становило від 2,2% на рік. Такий показник є синергетичним результатом добровільного систематичного обміну думками та ідеями; супроводу та підтримки кваліфікованих експертів; спільної постановки мети; щорічного моніторингу ефективності. Навчальні мережі енергоефективності набирають популярність і в Україні завдяки проєктній діяльності Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH.

Під егідою Німецького енергетичного агентства було створено координаційний центр, який виконує роль контактного пункту для учасників ініціативи і потенційних ініціаторів. Координаційний центр також займається реєстрацією і верифікацією нових навчальних мереж з енергоефективності, організує процеси координації між партнерами, які фінансують ініціативу, і координує заходи щодо зв'язків з громадськістю. Підприємства можуть отримати доступ до інформації на сайті стосовно заходів, які субсидуються, суми фінансування та правила надання заявки. Залежно від здійснюваних заходів і реалізації програм, приймаються заявки на фінансування відповідних проєктів до 1,5 млн євро.

Також у Німеччині активно діє програма «STEP up!», що передбачає проведення відкритих, прозорих, публічних торгів у сфері енергоефективності та енергозбереження. У межах цієї програми суб'єкти енергоспоживання різних галузей національної економіки беруть участь у конкурсному відборі з метою отримання державної фінансової підтримки у спосіб подання індивідуальних

заявок з конкретними пропозиціями щодо реалізації комплексу заходів відносно енергоефективності та енергозбереження. Відповідно до умов відбору переможцями визначаються суб'єкти, чії проекти, у кінцевому підсумку, сприяють максимальному рівню енергоефективності та енергозбереження.

Як і для України, сьогодні актуальним для Німеччини є ефективне державне управління енергоефективністю та енергозбереженням у галузі ЖКГ, а саме: у його житловому секторі, оскільки близько 40% від загального обсягу споживання енергії у країні припадає на енергозабезпечення саме будівель.

Енергоефективність та енергозбереження в житловому секторі Німеччини характеризується такими положеннями:

- чинне законодавство визначає вимоги щодо теплової ізоляції будівель; ефективності системи опалення, вентиляції і гарячого водопостачання; обліку вартості опалення та гарячої води на основі обсягів індивідуального споживання;

- Федеральним урядом поставлено завдання щодо досягнення до 2050 р. практично повного переходу до будівництва будівель, що має «нульовий вуглецевий слід» (зниження споживання первинної енергії – нафти і газу);

- у країні діє програма підтримки банком «KfW» модернізації та будівництва будівель через надання пільгових кредитів. При цьому, умови кредитування програмою банку «KfW» значно перевищують мінімальні вимоги, передбачені на урядовому рівні;

- відповідно до нормативно-правових актів у країні нові будівлі не повинні використовувати ні органічного палива, ні виробленої з нього енергії.

Усвідомлюючи важливість питання, у Німеччині активно стимулюють науково-дослідну діяльність у сфері енергоефективності та енергозбереження, що закріплена в «Програмі досліджень у галузі енергетики». Державна підтримка надається проектам, що пов'язані з поновлювальними джерелами енергії, стосуються розроблення новітніх технологій електромереж, розвитку

енергонакопичувальних систем тощо. Отже, існуюча німецька модель ефективного державного управління енергоефективністю та енергозбереженням забезпечує рентабельність підприємств різних галузей економіки, розвиток регіонів та національну безпеку країні [3].

У контексті європейського вектора розвитку української держави нагальною вимогою для сучасної України є адаптація вітчизняних існуючих стандартів, норм та принципів у сфері енергоефективності та енергозбереження до загальноєвропейських. Наприклад, створення відповідних умов для ефективної діяльності національного органу стандартизації з делегованим правом національного членства у відповідних міжнародних та регіональних організаціях з питань стандартизації, відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Підвищення енергетичної ефективності та енергозбереження є одним з основних напрямів державної політики з енергетичної безпеки країни через зниження обсягів споживання енергоресурсів та рівня залежності від їх імпорту, підвищення конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, поліпшення екологічної ситуації. Важливою складовою загальнодержавного скорочення енерговитрат є також і місцева енергозбережувальна політика. Актуальним завданням сьогодні для кожної новоутвореної об'єднаної територіальної громади є розробка, затвердження, реалізація й аналіз стратегічних програм енергоефективності та енергозбереження, що набуватиме особливої важливості в період повоєнного відновлення.

3.2. Удосконалення державного управління енергетичною ефективністю в сфері ЖКГ

На сьогодні для України вкрай актуальним є впровадження, узагальнення набутого досвіду, удосконалення та подальший розвиток європейських

інструментів підвищення рівня енергоефективності та енергозбереження, які ефективно зарекомендували себе на практиці.

У контексті євроінтеграції для України впровадження директив Європейського Союзу у сфері енергоефективності та енергозбереження є конкретним зобов'язанням у межах Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і необхідною умовою для досягнення Українською державою енергонезалежності та енергобезпеки. Відповідно до чинних директив, одним із сучасних інструментів підвищення рівня енергоефективності та енергозбереження є ЕСКО, що потребує аналізу та узагальнення вже існуючих вітчизняних напрацювань і визначення відповідних перспектив подальшого розвитку.

Аналіз європейського та вітчизняного досвіду у сфері енергоефективності та енергозбереження показує, що одним із сучасних дієвих інструментів енергозаощадження є ЕСКО (від англ. ESCO, energy service company – енергосервісна компанія). Під ЕСКО розуміються комерційні енергосервісні компанії, які надають своїм клієнтам асортимент послуг для розвитку та здійснення інвестицій в енергоефективність. ЕСКО пропонують широку варіативність рішень для енергозбереження у межах механізму фінансування на основі майбутньої економії, де енергоаудит і постачання обладнання – це лише компоненти послуг, які можуть надавати ЕСКО.

Таким чином, ЕСКО дають змогу розподіляти ресурси приватного сектора для здійснення довгострокових інвестицій в енергоефективність, що має особливо важливе значення в умовах обмежених державних ресурсів в Україні. Компанія не вважається ЕСКО, якщо вона тільки продає обладнання або індивідуальні послуги без надання ноу-хау та експертних знань.

Постачальник послуг, який не забезпечує фінансування, вимагає від бенефіціара взяти на себе ризик реалізації проекту або не бере на себе обов'язків з енергоменеджменту, також не може вважатися ЕСКО. Оскільки енергетичні послуги завжди потрібно адаптувати до конкретних об'єктів, ЕСКО

не можуть продавати свої послуги як універсальне рішення для житлових будівель.

Отже, ЕСКО – це енергосервісна компанія, яка виконує роботи з упровадження енергозберігаючих (енергоефективних) заходів (наприклад, утеплення фасадів, заміна вікон та дверей на енергоефективні, модернізація системи опалення, встановлення ІТП тощо).

Завдяки цим заходам замовник економить енергоресурси та, відповідно, бюджетні кошти, частину яких отримує ЕСКО-інвестор як плату за свої послуги та повертає вкладені інвестиції. Важливо, що бюджетні зобов'язання замовника щодо повернення інвестицій ЕСКО настають лише після того, як встановлено факт досягнення економії, передбаченої енергосервісним договором. Якщо в результаті енергозберігуючих (енергоефективних) заходів не вдалось досягнути економії, енергосервісна компанія не отримує оплату від замовника. ЕСКО повністю бере на себе відповідальність за реалізацію проекту з метою підвищення енергоефективності та пов'язані із цим фінансові й технічні ризики. Сьогодні співпраця з енергосервісними компаніями (ЕСКО) є одним із найбільш дієвих та ефективних механізмів залучення коштів у термомодернізацію об'єктів публічної сфери.

Закон України «Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації» від 09.04.2015 р. № 327-VIII (зі змінами) забезпечує понятійно-категоріальний апарат для сфери функціонування ЕСКО (базовий рівень споживання паливно-енергетичних ресурсів та житлово-комунальних послуг, енергосервісний договір, об'єкт енергосервісу, щорічні платежі виконавцю енергосервісу, щорічне скорочення витрат замовника енергосервісу тощо) [57]. З огляду на те, що ЕСКО – це енергосервісна компанія, необхідно чітко усвідомити базове поняття енергосервісу. Відповідно до зазначеного закону, енергосервіс – це комплекс технічних та організаційних енергозберігаючих (енергоефективних) та інших заходів, спрямованих на скорочення замовником енергосервісу споживання

та/або витрат на оплату паливно-енергетичних ресурсів та/або житлово-комунальних послуг порівняно із споживанням (витратами) за відсутності таких заходів. Сутність концепції енергосервісу полягає в тому, що енергозберігаючі (енергоефективні) заходи впроваджуються приватними інвесторами – ЕСКО (енергосервісними компаніями), а оплата здійснюється виключно за рахунок економії (скорочення витрат на споживання комунальних послуг та енергоносіїв), досягнутої в результаті здійснення енергозберігаючих (енергоефективних) заходів.

Розвиток ринку енергосервісу є виконанням зобов'язань України щодо імплементації директив Європейського Союзу, Національного плану дій з енергоефективності, зокрема в частині забезпечення провідної ролі бюджетних установ щодо досягнення показників енергоефективності та стимулювання укладання енергосервісних договорів.

Українська асоціація Енергосервісних компаній опитала 4/5 членів щодо об'єктивних та суб'єктивних стримувальних чинників для інвестування. У 2018 р. проектом ПРООН «Усунення бар'єрів для сприяння інвестиціям в енергоефективність громадських будівель у малих та середніх містах України шляхом застосування механізму ЕСКО» було проаналізовано результати опитування та описано реальні перешкоди, що заважають масштабуванню енергосервісу. Чинники, що стримують розвиток енергосервісу, є і до цього часу. За три роки від зазначеного аналізу, практика впровадження енергосервісу засвідчила наявність додаткових викликів. ЕСКО-бар'єри, що потребують законодавчого вирішення, наведено в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

ЕСКО-бар'єри, що потребують законодавчого вирішення

Кластери	Види бар'єрів
Бюджетні	Одержувачі позбавлені прав на енергосервіс
Економічні	Несправедливий базовий рівень Валютні ризики для інвестора; Унеможливлення комплексної термомодернізації
Інституційні	Затвердження істотних умов; Частина центральних інституцій позбавлені інвестицій

	Проблемні об'єкти без ЕСКО Несприятливий клімат партнерства під час дії договору Децентралізація органів влади Автономізація бюджетної сфери
Мотиваційні	Матеріальна незацікавленість відповідальних осіб Інвестор є бенефіціаром бюджетних капіталовкладень
Технічні	Недосконалість програмного ЕСКО-модуля Низька кваліфікація виконавців
Фінансові	Відсутність ліквідної застави для ЕСКО-кредитування Високі ставки кредитування

Наведені ЕСКО-бар'єри є обставинами об'єктивними і такими, що потребують у найближчому майбутньому довгострокових макроекономічних видозмін, розвитку інституцій стейкхолдерства, законодавчих та технічних удосконалень. Усунення зазначених кластерів ЕСКО-бар'єрів можливе лише законодавчим шляхом за умови узгодженої нормотворчої позиції суб'єктів енергосервісної сфери, до яких відносяться органи публічного управління сферою ЖКГ.

Узагальненими проявами недобросовісної поведінки виконавців енергосервісу за етапами реалізації механізму визначено такі:

I етап – Тендер: аномальна економія;

II етап – Впровадження енергоефективних заходів: мінімізація інвестування та зрив строків;

III етап – Акти виконаних робіт: маніпуляції із розрахунками;

IV етап – Укладення договору: викривлення впливу інфляції.

У зв'язку із цим усім сучасним суб'єктам енергосервісної сфери необхідно чітко усвідомити передумови та інструменти впливу на недобросовісну поведінку виконавців енергосервісу, що показано в табл. 3.2.

Поєднання законодавчих норм із посилення прав замовників енергосервісу та заходів із розвитку інституційної спроможності публічних органів має сформувати сильну позицію бюджетного замовника та зупинити поширення недобросовісних практик з боку приватних партнерів [69, с. 38].

Передумови та інструменти впливу на недобросовісну поведінку виконавців енергосервісу

Законодавчі прогалини	Низький інституційний розвиток замовників енергосервісу
Інструменти впливу на недобросовісну поведінку виконавців енергосервісу	
Удосконалення законодавства	Інституційний розвиток публічних органів, що задіяні в енергосервісі
<p>Відсікання учасників тендерів з аномально високими показниками скорочення споживання ПЕР.</p> <p>Обов'язкова експертиза капіталовкладень та прав замовників на припинення договорів при порушенні ДБН та ДСТУ під час проектування, комплектації та монтажу устаткування.</p> <p>Обов'язковість встановлення систем енергомоніторингу коштом виконавця енергосервісу з онлайн-доступом замовника до параметрів температур та обсягів споживання енергоносіїв.</p>	<p>Проведення онлайн-семінарів задля навчання розпорядників бюджетних коштів ключовим принципам верифікації дій ЕСКО-інвесторів.</p> <p>Залучення експертів Української асоціації Енергосервісних компаній до перевірки правильності розрахунків актів з енергосервісу.</p> <p>Втілення системи енергоменеджменту в бюджетній сфері з матеріальною мотивацією осіб, що задіяні у впровадженні енергосервісу.</p> <p>Посилення ролі енергоменеджерів публічних органів у реалізації енергосервісних договорів.</p> <p>Формування бази відкритих даних про кейси із недобросовісної поведінки приватних партнерів.</p>

Однак на сучасному етапі розвитку Української держави всім суб'єктам енергосервісної сфери необхідно здійснити низку подальших нормативно-правових кроків задля реалізації нерозкритого потенціалу ринку ЕСКО.

На особливу увагу в контексті визначення подальших кроків заслуговують такі напрями вдосконалення нормативно-правової бази щодо ЕСКО, як:

- I. Доступ до фінансування.
- II. Стимули для інвестицій.
- III. Координація пропозиції та попиту.
- IV. Популяризація ринку ЕСКО.

Зазначене питання розглядалося в дослідженні OECD (2019) «Підвищення конкурентоспроможності в Україні шляхом створення сталого законодавчого підґрунтя для роботи енергосервісних компаній» (OECD Publishing, Paris), однак й досі зберігає свою актуальність. У зв'язку із цим наведемо рекомендації щодо подальших кроків для кожного з чотирьох зазначених напрямів:

I. Пропозиція – доступ до фінансування:

- розширення спеціальних програм державної фінансової підтримки ЕСКО;
- стимулювання диверсифікації комерційного банківського фінансування для ЕСКО;
- розширення фінансування у сфері енергоефективності через Державний фонд регіонального розвитку;
- розвиток гарантій і підтримки для забезпечення позик;
- диверсифікація примірних енергосервісних договорів;
- поглиблення розуміння роботи ЕСКО з комерційними банками тощо.

II. Попит – стимули для інвестицій:

- реалізація реформ ціноутворення в енергетичному секторі та ринкових реформ;
- удосконалення нормативно-правової бази для реалізації проектів ЕСКО з приватними зацікавленими особами;
- удосконалення стимулів для зниження початкових витрат для компаній;
- підтримка проведення енергоаудитів для реалізації заходів з енергоефективності;
- використання сертифікації будівель для прискорення енергоефективної модернізації тощо [76].

III. Урівноваження пропозиції та попиту – координація:

- прискорення розвитку навичок через передачу знань із-за кордону;
- активне впровадження стандартизованого протоколу вимірювання та верифікації (ВВ);
- зміцнення спроможності національних ринкових посередників, які пропонують послуги на території України;
- моніторинг і регулювання тендерів для укладення енергосервісних договорів через систему ProZorro;
- подальше стимулювання використання об'єднаннями співвласників багатоквартирних будинків послуг ЕСКО тощо.

IV. Обізнаність – популяризація:

- єдині вимоги щодо кваліфікаційних стандартів для ЕСКО;
- активне надання інформації про роботу з ЕСКО під час технічних тренінгів;
- системне повідомлення про енергетичні та фінансові заощадження реалізованих проєктів;
- розвиток єдиної бази даних ЕСКО тощо.

Отже:

I. Пропозиція – полегшення доступу до фінансування;

II. Попит – запровадження стимулів для інвестицій у заходи з енергоефективності;

III. Урівноваження попиту та пропозиції – координація та розбудова спроможності учасників ринку;

IV. Обізнаність – підвищення рівня обізнаності громадян і популярності моделі ЕСКО.

Наразі в Україні реалізується три моделі ЕСКО-механізму, кожна з яких має свої особливості: поширена – класична; інноваційна – поглиблене партнерство; перспективна – ЕСКО-енергоменеджмент, що відображено на рис. 3.3. Згідно даних рисунку, у межах класичної моделі виконавець енергосервісу

запроваджує енергоефективні заходи з короткими (1,5-3 роки) та середніми (3-5 років) термінами окупності.



Рис. 3.3. Основні моделі ЕСКО-механізму

За цією моделлю ЕСКО-інвестор застосовує не тільки власні активи, а й інноваційні кредитні продукти вітчизняних банків (як-от факторинг) для реалізації енергосервісного проекту, що дає можливість отримати максимальну частину зекономлених коштів у формі повернення інвестицій (від 80 до 100% коштів від економії енергоресурсів отримує інвестор).

Модель поглибленого партнерства дає змогу досягти вищих показників економії завдяки додатковим заходам, що проводяться замовником енергосервісу самостійно, у такому разі відсоток економії, який залишається у замовника, вищий, ніж при застосуванні класичної моделі, і варіюється залежно від глибини енергоефективних заходів сторін.

З 2019 р. почала реалізовуватись ще одна комбінована модель співпраці між ЕСКО та замовником «ЕСКО-енергоменеджмент», яка поєднує в собі переваги ЕСКО та впровадження заходів з енергетичного моніторингу витрат енергоресурсів бюджетної установи [83, с. 77].

Отже, найбільш поширеною моделлю наразі залишається класична модель, за якою укладено 95% договорів, проте є значний потенціал до розвитку у моделі «поглибленого партнерства», яка є ефективнішою з огляду на

глибину енергомодернізації та досягненої економії. Модель «ЕСКО-енергоменеджмент» не набула популярності з причин її немасштабної популяризації серед замовників та виконавців, однак результати верифікації свідчать, що після закінчення строку ЕСКО-договору без ефективного управління набутим енергоефективним обладнанням (що дає модель «ЕСКО-енергоменеджмент») економія знижується.

Отже, беззаперечною є перспективність приватних інвестицій для енергомодернізації публічної сфери у зв'язку з ускладненням бюджетних капіталовкладень через економічну кризу – спочатку на тлі пандемії, потім повномасштабної неспровокованої агресії РФ. Енергосервісні договори довели свою ефективність. Їх верифікація засвідчила суттєву економію енергоносіїв. Вони також є економічно обґрунтованими з огляду на відсутність бюджетних інвестицій. ЕСКО демонструє швидке долучення нових сфер та технологій. Кількість проектів ЕСКО зростає, вони стають більш глибокими за ефектом енергозбереження. Якісно новий етап розвитку ЕСКО-інвестування в Україні передбачає доступ до міжнародних фінансових ресурсів і технологій. Розвиток інституційної спроможності публічних партнерів унеможливить недоброчесне партнерство та підвищить інвестиційну привабливість проектів для громад.

З урахуванням всеохоплюючого глобалізаційного розвитку населення України на сучасному етапі її розвитку характеризується підвищенням рівня вимог до забезпечення комфортного стану своєї повсякденної життєдіяльності.

У рамках досягнення зазначеної мети однією із найбільш масштабних соціальних галузей Української держави, що потребує свого реформування та удосконалення, виступає ЖКГ, адже воно, безпосередньо або опосередковано, стосується кожного громадянина країни, забезпечуючи населення комплексом необхідних житлово-комунальних послуг. Незважаючи на те, що питання про необхідність покращення сучасного стану ЖКГ України постійно перебуває в полі зору громадськості та державного апарату, змістовно-позитивні зрушення у цьому напрямі нажаль майже відсутні [78, с. 857].

Підсумовуючи, шляхами покращення існуючої ситуації у сфері державного управління енергоефективністю в Україні загалом і в галузі ЖКГ зокрема, окреслено такі:

- організація проведення енергоаудиту енергетичних підприємств з метою виявлення резервів енергоефективності та обґрунтування витрат на виробництво та постачання енергії споживачам;
- створення сприятливих умов для залучення коштів міжнародних фінансових організацій на цілі підвищення рівня енергоефективності шляхом демонстрації результатів щодо спрощення бюрократичних процедур, відкритості й прозорості роботи органів регіональної та місцевої влади, боротьби з корупцією тощо;
- сприяння залученню інвестицій у комплексну термомодернізацію існуючого житлового фонду;
- створення спеціальних місцевих фондів для фінансування заходів з енергоефективності в житловому секторі;
- підтримка проєктів термомодернізації будівель, яка проводиться за рахунок власників житла шляхом надання пільг по кредитах, дотацій тощо;
- врахування критерію енергоефективності та енергозбереження при розробці стратегій соціально-економічного розвитку регіонів;
- регламентація запровадження сучасної системи моніторингу споживання енергетичних ресурсів та енергетичного менеджменту в об'єднаних територіальних громадах;
- використання бенчмаркінгу при реалізації проєктів з запровадження заходів із енергозбереження та підвищення енергоефективності;
- активне залучення кваліфікованих кадрів із фінансово-інвестиційних питань у сфері енергоефективності та енергозбереження із наявним результативним закордонним досвідом відповідної роботи;
- підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації кадрів у сфері енергозбереження, енергоефективності та енергетичного менеджменту на

основі провідного зарубіжного досвіду та залучення фахових іноземних лекторів;

– активне здійснення сучасними інтерактивними засобами інформаційно-просвітницької роботи у сфері енергоефективності, енергозбереження та енергоменеджменту серед різних верств населення, керівників установ, підприємств та організацій, працівників органів публічної влади всіх рівнів (особливо серед голів новостворених об'єднаних територіальних громад);

– стимулювання встановлення систем регулювання споживання тепла в об'єктах з централізованим опаленням;

– практичне використання потенціалу нетрадиційних місцевих енергетичних ресурсів.

ВИСНОВКИ

Складемо узагальнюючі висновки за результатами дослідження теоретичних засад та обґрунтування прикладної реалізації механізмів державного управління житлово-комунальним обслуговуванням населення.

1. Визначено, що житлово-комунальне господарство – це комплекс об'єктів та видів економічної діяльності, які забезпечують житлові та комунально-побутові потреби споживачів (громадян, організацій, підприємств) і створюють необхідні умови для нормальної життєдіяльності населення та функціонування населених пунктів. Галузь ЖКГ містить, по суті, дві великі підгалузі: житлове господарство та комунальне господарство та включає такі складові, як житловий сектор, комунальне господарство, комунальні послуги та всі супутні види діяльності.

З точки зору державного управління ЖКГ розглядається як організаційно-економічна підсистема, яка включає сукупність усіх видів витрат, доступність послуг, чисельність населення, рівні управління.

2. У дослідженні розглянуті особливості державного управління житлово-комунальною інфраструктурою у містах та сільській місцевості. Особливості управління ЖКГ міст полягають у наявності критичної інфраструктури, великої кількості інфраструктурних об'єктів, що робить важливим визначення пріоритетів для розподілу ресурсів на найбільш суттєві (ключові) точки. Також для господарської системи міста наявна проблематика, що пов'язана з більшою кількістю об'єктів соціального призначення та необхідністю їх утримання, значною кількістю місць загального користування, складністю модернізації основних комунальних мереж та систем, їх високою витратністю та вартістю модернізації.

3. Дослідження нормативно-правового та інституційного забезпечення надання житлово-комунальних послуг населенню показало, що діяльність ЖКГ України регулює ціла низка нормативно-правових актів, у тому числі:

Конституція України, Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про житлово-комунальні послуги», «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку», «Про теплопостачання», «Про забезпечення комерційного обліку природного газу», «Про комерційний облік теплової енергії та водопостачання», «Про питну воду, питне водопостачання та водовідведення», «Про приватизацію державного житлового фонду», «Про управління відходами», «Про енергетичну ефективність», Житловий кодекс тощо. Також у дослідженні представлено інституційну модель управління галуззю ЖКГ.

Повномасштабне вторгнення РФ, що триває від 24 лютого 2022 року значно ускладнила ситуацію в сфері ЖКГ. Це як російські терористичні атаки по цивільній та критичній інфраструктурі, так і необхідність відновлення зруйнованого житла. Крім того, у бюджеті – 2024 не передбачене виділення коштів на ДФРР, що також погіршує ситуацію із фінансуванням розвитку ЖКГ та надання житлово-комунальних послуг

4. Серед основних джерел фінансування надання житлово-комунальних послуг є кошти державного і місцевих бюджетів, фізичних та юридичних осіб за сплату житлово-комунальних послуг, різноманітні інвестиційні ресурси та кредити, а також міжнародна технічна допомога. Проведений аналіз показав, що відсоток фактичних видатків державного бюджету України на ЖКГ у загальному обсязі видатків державного бюджету, починаючи з 2020 року, має постійну тенденцію до зменшення, в середньому цей показник за 2015-2022 рр. перебуває на рівні 2,7 % (для порівняння, у європейських країнах цей показник за 2016-2022 рр. у середньому становив 1,21%).

ЖКГ України характеризується на сьогодні непомірною енерговитратністю, що погіршується системними російськими атаками на енерго- та іншу критичну інфраструктуру. Сьогодні дуже важлива комплексна модернізація комунальної сфери України, що дасть змогу підвищити енергоефективність галузі, зменшити капітальні вкладення в заміну

інфраструктурного обладнання та наблизитися до європейських стандартів – однак це потребує значного обсягу інвестицій, які можливо залучити вже протягом періоду повоєнного відновлення.

5. Розглянуто особливості житлово-комунальних послуг, їх визначні риси. Досліджено проблеми надання житлово-комунальних послуг неналежної якості, зокрема, розглянуто структуру таких звернень. Ситуація ускладнювалася тим, що у 2023 році орган, який міг би проводити перевірки за зверненнями споживачів – Держпродспоживслужба – позбавлений такої можливості відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану».

Отриманий висновок полягає у тому, що незадовільний стан ЖКГ стосується не тільки неефективних житлово-комунальних послуг, а також полягає в площині системної кризи, яка спостерігається для національної економіки України внаслідок повномасштабного вторгнення. Зазначений факт обумовлює розглядати кризу ЖКГ з двох аспектів: як кризу галузі загалом, так і кризу, що спричинена воєнними діями – руйнуваннями, ракетним терором тощо. Для усунення цих перешкод необхідно запроваджувати антикризові механізми державного управління розвитком ЖКГ, на жаль, сьогодні вони недостатньо досліджені – саме для умов воєнного стану.

6. Дослідження потреб у пріоритетних інвестиціях по секторах, у тому числі задля повоєнної відбудови України показали, що з червня 2022 року сектори з найбільшим зростанням потреб – енергетика, соціальний захист і засоби першої необхідності, транспорт, сільське господарство та житло. За наведених даних сектори, що відносяться до ЖКГ, потребують щонайменше 9,1 млрд дол. США інвестицій. Масштаб інвестицій, необхідних для відновлення ЖКГ України, буде значним і вимагатиме залучення державного та донорського фінансування з приватними інвестиціями. Підтримка партнерів у розвитку державних інвестицій є ключовою, але ці державні інвестиції повинні

бути доповнені значними приватними інвестиції для максимізації доступного фінансування для відновлення.

В якості одного з інвестиційних пріоритетів вказане інвестування у енергетичну інфраструктуру, включаючи відновлення та ремонт ліній передачі та розподілу відновлення та децентралізацію генеруючих потужностей, включаючи розвиток відновлюваних джерел енергії та захист енергетичної мережі.

7. У дослідженні розглянутий європейський досвід досягнення енергетичної ефективності. Зокрема, досліджено особливості Європейської державної системи управління питаннями енергоощадності та підвищення енергоефективності; визначено напрями регулювання енергоефективності у європейській практиці та вивчений досвід Німеччини щодо запровадження енергоощадливості.

Підвищення енергетичної ефективності та енергозбереження є одним з основних напрямів державної політики з енергетичної безпеки країни через зниження обсягів споживання енергоресурсів та рівня залежності від їх імпорту, підвищення конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, поліпшення екологічної ситуації. Важливою складовою загальнодержавного скорочення енерговитрат є також і місцева енергозберезувальна політика. Актуальним завданням сьогодні для кожної новоутвореної об'єднаної територіальної громади є розробка, затвердження, реалізація й аналіз стратегічних програм енергоефективності та енергозбереження, що набуватиме особливої важливості в період повоєнного відновлення.

8. На сьогодні для України вкрай актуальним є впровадження, узагальнення набутого досвіду, удосконалення та подальший розвиток європейських інструментів підвищення рівня енергоефективності та енергозбереження, які ефективно зарекомендували себе на практиці.

одним із сучасних дієвих інструментів енергозаощадження є ЕСКО (від англ. ESCO, energy service company – енергосервісна компанія). Отже, ЕСКО –

це енергосервісна компанія, яка виконує роботи з упровадження енергозберігаючих (енергоефективних) заходів (наприклад, утеплення фасадів, заміна вікон та дверей на енергоефективні, модернізація системи опалення, встановлення ІТП тощо).

Якісно новий етап розвитку ЕСКО-інвестування в Україні передбачає доступ до міжнародних фінансових ресурсів і технологій. Розвиток інституційної спроможності публічних партнерів унеможливить недоброчесне партнерство та підвищить інвестиційну привабливість енергоефективних проєктів для громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безус В. О., Чикаренко І. А. Розвиток житлово-комунального господарства та інфраструктури міста: теоретико-концептуальний аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 2. С. 137–141.
2. Борщ Г. А. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. Київ, 2017. 107 с.
3. Бріль М. С., Пивавар І. В. Управління житлово-комунальним господарством міста: системно-імітаційний підхід. *Проблеми економіки*. 2017. № 4. URL : <https://cutt.ly/N1Z9FOL>
4. Бубенко П. Т., Покуца І. В., Ващенко В. А. Трансформація процесу управління комунальними підприємствами через розвиток державно-приватного партнерства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2021. Вип. 3. С. 20–23.
5. Величко В. В., Гайденко С. М. Наукові складники розробки стратегії розвитку підприємств житлово-комунального господарства. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. Вип. 19. С. 57–64.
6. Гавриличенко Є. В. Заходи з управління житлово-комунальним господарством на основі узгодженості інтересів. *Молодий вчений*. 2022. № 3(1). С. 53–57.
7. Гайденко С. М. Діагностика діяльності підприємств житлово-комунального господарства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 4(72). С. 84–91.
8. Гончарук В. В. Еволюція управління житлово-комунальним господарством регіону. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2018. № 5(90). С. 45–51.
9. Градобоева Є. С. Шляхи удосконалення економіко-правового забезпечення регулювання діяльності підприємств міського господарства - виконавців житлово-комунальних послуг. *Економіка та право*. 2019. № 2. С. 133–142.

10. Гуськова І. Б. Система управління комунальною власністю. *Ефективність державного управління*. 2020. Вип. 35. С. 229–235.
11. Діяльність територіальних громад у сфері житлово-комунального господарства. URL : <http://dgkg.cg.gov.ua/index.php?id=15499&tp=1> &pg.
12. Драган І. О. Підходи до вирішення проблеми державного управління процесами модернізації житлово-комунального господарства в Україні. *Наукові розвідки з державного та муніципального управління*. 2021. № 1. С. 30–41.
13. Дубас А. О., Новікова Л. А. Механізм інвестування підприємств житлово-комунального господарства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 11. С. 35–38.
14. Економіка України під час війни: оперативна оцінка, квітень 2022. Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua> (дата звернення: 29.12.2023).
15. Електронний кабінет «Управитель/Об'єднання/Виконавець комунальних послуг» Новоолександрівської сільської об'єднаної територіальної громади. URL: <https://novool.otg.dp.gov.ua/novini-ta-podiyi/novini/elektronnyi-kabinet-upravytel-obiednannia-vykonavets-komunalnykh-poslugh>
16. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text
17. Зерова О.Н. Можливості застосування концесійного механізму стимулювання інвестиційної діяльності в сфері ЖКГ. *Фундаментальные и прикладные исследования в практиках ведущих научных школ*. 2023. № 4. . 190–203.
18. Зубко О. Можливості впровадження зарубіжного досвіду управління сектором ЖКГ в Україні. *Вісник Запорізького національного університету*. 2019. № 1(9). С. 218–221.

19. Інвестиції під час війни: тенденції та перспективи. Будуй своє. Веб-сайт. URL: <https://buduysvoe.com/publications/investyciyi-pid-chas-viynu-tendenciyi-ta-perspektyvu> (дата звернення: 20.12.2023).
20. Індекс інвестиційної привабливості України показав найнижче значення з 2013 року. European Business Association. Веб-сайт. URL: <https://eba.com.ua/indeks-investysijnoyi-pryvablyvosti-ukrayiny-pokazav-najnyzhche-znachennya-z-2013-roku/> (дата звернення: 20.12.2023).
21. Індекс інвестиційної привабливості України. ЄВРОПЕЙСЬКА БІЗНЕС АСОЦІАЦІЯ. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2022/08/EBA-InvestIndex_1H-2022_UA.pdf (дата звернення: 20.12.2023)
22. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні за 2021 рік. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag=Стан20інвестиційної20діяльності20в20Україні>(дата звернення: 23.12.2023).
23. Кабінет надавача ЖК послуг Новоолександрівської сільської об'єднаної територіальної громади. URL: <https://novool.otg.dp.gov.ua/novini-ta-podiyi/novini/instruktsiia-osobystyi-kabinet-spetsialista-nadavacha-zhk-poslulh>
24. Килимник І.І. Практичні проблеми в галузі ЖКГ та шляхи їх вирішення. *Open Journal System*. 2023. № 1. С. 48–50.
25. Кіндзюр О. С. Методологічний підхід до комплексної оцінки житлово-комунального господарства. *Регіональна економіка*. 2015. № 1. С. 122–129.
26. Кіпенко М. Житлово-комунальне господарство України: проблеми моніторингу стану реформування і розвитку. *Державне управління і місцеве самоврядування*. 2021. Вип. 3(14). С. 149–153.
27. Клебанова Т. С., Рудаченко О. О. Прогнозування показників фінансової діяльності підприємства житлово-комунального господарства за допомогою адаптивних моделей. *Бізнес Інформ*. 2015. № 1. С. 143–148.
28. Коляда Т. А. Нормативно-правове регулювання відносин в сфері надання житлово-комунальних послуг в Україні. *Комунальне господарство*

міст. 2020. № 113. С. 45–52.

29. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

30. Концепція розвитку державно-приватного партнерства у житлово-комунальному господарстві: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2009 р. № 1184-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1184-2009-%B1%80>.

31. Коцюба О.Ю. Інструменти фінансового забезпечення діяльності підприємств житлово-комунального господарства. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. 2017. Вип. 17. С. 65–71.

32. Кращі практики реструктуризації боргу та повоєнного «зеленого» відновлення: можливості для України. Квартальний звіт 2. 2022. URL: https://dixigroup.org/wp-content/uploads/2022/08/2-quart_d4cl.pdf (дата звернення: 28.12.2023).

33. Крейдич І., Наконечна О., Устінов Д. Кластерний підхід до фінансово-економічного регулювання тарифної політики на послуги житлово-комунального господарства. *Ефективна економіка*. 2015. № 2. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3946>.

34. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2017. 608 с.

35. Куди інвестувати під час війни. Finance.ua. Веб-сайт. URL: https://finance.ua/ua/saving/kudy-investuvatypid-czas-vijny#headline_4 (дата звернення: 27.12.2023).

36. Куц Я. В. Державне управління у сфері надання житлово-комунальних послуг: аспекти теорії і практики. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 9. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1130>.

37. Лук'янов В.І. Регіональні аспекти державного регулювання розвитку житлово-комунального господарства. *Соціальна економіка*. 2017. № 2. С. 120–124.
38. Матвіїшин Є. Г., Фабрика Ю. М. Напрями удосконалення регулювання тарифів на послуги в житлово-комунальному господарстві. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 1-2(2). С. 17–23.
39. Мекшун Л. М. Сучасні тенденції реформування управління житлово-комунальним господарством України в умовах децентралізації. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 1(5). С. 30–36.
40. Нагорна О. В. Система фінансового забезпечення підприємств житлово-комунального господарства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2021. Вип. 9. С. 665–668.
41. Наталуха Д. Іноземні інвестиції найкраща гарантія безпеки України. *Слуга народу*. 02.05.2022 р. URL: <https://sluga-narodu.com/inozemni-investytsii-naukrashcha-harantiia-bezpeky-ukrainy-dmytro-natalukha/> (дата звернення 02.01.2024)
42. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
43. Офіційний сайт Європейської бізнес асоціації. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analityka/> (дата звернення: 02.01.2024).
44. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад і територій. URL : <https://www.minregion.gov.ua/about/>
45. Панасенко І.О. Житлово-комунальне господарство як об'єкт державного регулювання. *Теорія та практика державного управління*. 2020. Вип. 3. С. 262–273.
46. Парубець О. М., Сугоняко Д. О., Краснянська Ю. В. Напрями вдосконалення механізму фінансування житлово-комунального господарства України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 3 (08). С. 302–306.

47. Пелехатий А. О., Патицька Х. О. Міська агломерація як механізм взаємодії територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2019. Т. 30(69). № 3. С. 116–123.

48. Пінь А. М. Концепція розумного міста в контексті розвитку інноваційного управління. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 4(132). С. 114–118.

49. Поняття комунальної власності. Історія формування комунальної власності в Україні. URL : <https://cutt.ly/2YioIUW>

50. Пресконференція на тему: «Як споживачеві захистити свої права на якісні житлово-комунальні послуги під час війни» URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3792964-ak-spozivacevi-zahistiti-svoi-prava-na-akisni-zitlovokomunalni-poslugi-pid-cas-vijni.html>

51. Про державне регулювання у сфері комунальних послуг: Закон України від 09.07.2010 р. № 2479-УІ. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2479-17#Text>.

52. Про Державний бюджет України на 2024 рік: Закон України від 9 листоп. 2023 р. № 3460-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>

53. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. № 2402-УІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>.

54. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5.02.2015 р. № 157-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.

55. Про енергетичну ефективність : Закон України від 21 жовт. 2021 р. №1818-ІХ Ред. від 01 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text>

56. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.09. 2017 р. № 2189-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text>.

57. Про запровадження нових інвестиційних можливостей, гарантування прав та законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності для проведення масштабної енергомодернізації: Закон України від 09 квіт. 2015 р. № 327-VIII (зі змінами від 01.01.2022) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-19#Text>

58. Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації: наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31.03.2016 р. № 79. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16#Text>.

59. Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 лют. 2011 р. № 389. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/389-2011-%D0%BF/> (дата звернення 28.12.2023).

60. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 верес. 1991 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення 28.12.2023)

61. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua#Text>.

62. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану : Постанова КМУ від 13 берез. 2022 р. № 303. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text>

63. Про природні монополії : Закон України від 20.04.2000 р. №1682-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14#Text>

64. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19 берез. 1996 р. № 93/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 28.12.2023)

65. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508->

18#Text.

66. Про Стратегію та основні завдання підвищення ефективності роботи житлово-комунального господарства України від 23.07.2002 р. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/FIN544> #Text

67. Про управління відходами: Закон України від 20 черв. 2022 р. № 2320-IX. Ред. від 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>

68. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України від 19 черв. 2003 р. № 978-IV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua#Text>.

69. Прокопчук О.А., Горбачова І.В., Мамченко Т.С. Іноземний капітал в економіці України. *Економіка і суспільство*. 2022. Вип. № 37. С. 37–42.

70. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. Мінфін. Веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення: 20.12.2023).

71. Реформа муниципального водоснабжения и канализации в странах Восточной Европы, Кавказа и Центральной Азии. Организация экономического сотрудничества и развития. Алматы: ОЕСД, 2003. 74 с.

72. Рибачук В. Л. Формування механізму підвищення якості послуг житлово-комунального господарства в умовах конкурентного середовища. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 3. С. 83–88.

73. Ровенчак Т. Г., С. В. Шевчук С. В. *Проблеми інноваційного розвитку житлово-комунального господарства*. URL : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/БМШ2016/paper/viewFile/1592/1293> .

74. Рубльов В.В. Особливості управління комунальними підприємствами у сучасних умовах. *Економіка та держава*. 2017. № 2. С. 43–45.

75. Сич Н. А., Чепіга Т. М. Підходи до управління комунальним майновим комплексом міста. URL : <http://academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12SNAMKM.pdf>.

76. Стратегія галузі «Житлово-комунальне господарство» /Асоціація міст України. URL : <https://www.auc.org.ua/galuz/zhkg#strategy>.

77. Суть, склад та структура ЖКГ URL : https://life-prog.ru/ukr/1_8456_sut-sklad-ta-struktura-zhkg.html.
78. Твердь О. В. Проблеми залучення інвестицій в житлово-комунальне господарство та шляхи їх подолання. *Young Scientist*. 2017. № 3 (43). С. 855–859.
79. Тиханський В. В., Козиренко М. В. Удосконалення інформаційних систем моніторингу споживання житлово-комунальних послуг за допомогою хмарних технологій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 18. С. 102–107.
80. Україна комунальна. URL : <http://jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/nfografka-osnashhennja-lchilnikami-tepla-zhitlovih-budvel-ta-nezhitlovih-budvel-ukrajini-57023>.
81. Утвенко В.В. Особливості нормативно-правового забезпечення управління житлово-комунальною сферою міст України органами місцевого самоврядування. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. № 5. С. 53–57.
82. Ціна держави. Видатки бюджету за функціями URL: <http://old.cost.ua/budget/expenditure/>
83. Чанглі В.С. Дослідження зарубіжного досвіду реформування і розвитку житлово-комунального господарства. *Економіка будівництва і міського господарства*. 2016. Т. 12. № 2. С. 75–82.
84. A Blueprint for the Reconstruction of Ukraine (2022) CERP PRESS. URL: <https://cepr.org/sites/default/files/news/BlueprintReconstructionUkraine.pdf> (дата звернення 04.12.2024).
85. G7 стурбована законопроектом № 7654: «Створює невизначеність навколо процедур відбору керівництва ключових антикорупційних інституцій України». Цензор.нет. URL: <https://censor.net/ua/n3365302> (дата звернення 04.01.2024)
86. Hal S. Scott, Anna Gelpern *International Finance, Transactions, Policy, and Regulation (University Casebook Series) [23rd Edition]*. California: Foundation Press. 2020. 1524 p.

87. Statistical Review of World Energy. 2022. URL: <https://www.bp.com/en/global/> (дата звернення 04.01.2024)

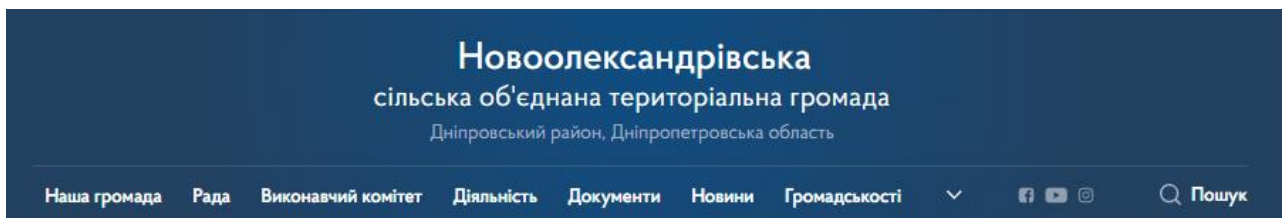
88. Strange R. Industry 4.0, global value chains and international business. *Multinational Business Review*. 2017. Vol. 25. Issue 3. P. 174–184.

89. World Bank (2022), Public Participation in Infrastructure Database, (database) URL: <https://ppi.worldbank.org/en/pp> (дата звернення 04.01.2024)

ДОДАТКИ

Додаток А

Електронний кабінет «Управитель/ Об'єднання/ Виконавець комунальних послуг»



🏠 → Новини та події → Новини → Електронний кабінет "Управитель/ Об'єднання/ Виконавець комунальних послуг"

Електронний кабінет "Управитель/ Об'єднання/ Виконавець комунальних послуг"

опубліковано 05 липня 2023 року о 15:55



Відділ обслуговування громадян № 6 (сервісний центр) управління обслуговування громадян Головного управління Пенсійного фонду України в Дніпропетровській області інформує, що електронний кабінет "Управитель/ Об'єднання/ Виконавець комунальних послуг" знаходиться на вебпорталі електронних послуг Пенсійного фонду України за посилання <https://portal.pfu.gov.ua>

ДЛЯ ЧОГО створено електронний кабінет: для обміну інформацією між Пенсійним фондом та установами стосовно громадян, які звернулись до Пенсійного фонду за призначенням субсидій та пільг.